

NÉPNEVELŐ

A KATHOLIKUS TANÍTÓSÁG HIVATALOS LAPJA

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ára egész évre 8 korona, félévre 4 korona, egyes szám ára 30 fillér. — Szerkesztőség: Budapest, Szentkirályi-utca 28. szám. — Telefon: 52—31. — Kéziratokat nem küldünk vissza.

SZERKESZTŐ:
EMBER KÁROLY
SEGÉDSZERKESZTŐ:
WOHLMUTH ERNŐ
KIADÓTULAJDONOS:
SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

Megkapja e lapot minden katolikus népoktatási intézet egy példányban ingyen. Ily kérelmek az egyházmegyei főtanfelügyelőség útján intézendők a Szent-István-Társulat igazgatóságához, Budapest, Szentkirályi-utca 28.

VASZARY KOLOS

BIBOROS-HERCEGPRIMAS

A komoly munka és nehéz harcok hétköznapjainak végeláthatatlan sorát egy pillanatra meg kell szakítanunk, hogy ünnepet szenteljünk a magyar anyaszentegyház biboros főpapjának, hogy ünnepet üljünk az ő élete nyolcvanadik, hercegprimássága huszadik évének emlékezetére.

Egy napra ismét félretesszük a termékenyítő munkától csillogó ásókat és kapákat; egy napra ismét visszadugjuk az állandóan fenyegető támadás visszaverésére kihuzott szabályainkat. Mert a magyar katolikus tanító mainapság Nehemiás erős és bátor férfainak a dolgát végzi: építi a magyar keresztény kultúra dicsőséges templomát és ezt meg is védi az istentelen barbárok betörései ellenében. Minden percért kár, amelyet tétlenül vagy ébertelenül töltünk el. De Nehemiás örökké dicséretes emlékezetű hada is letevé szereit a Sabbath beálltával, hogy ünnepi köntösben és ünnepi lélekkel adjon halát és nyerjen új erőt. Az ilyen ünnep fáradságfelejtés és erőgyújtás, az ilyen ünnep energiaforrás és lélekvidámitás.

Nagy és szent dolog az ünnep. Amint hasztalan mondjuk: légy te próféta, légy te lángész, légy te költő — ha az Isten kegyelme hallgat, ép így hiába mondjuk az idő napjai közül valamelyiknek, légy te ünnepünk — ha Isten nem szenteli azt ünnepé. Egyedül Isten végtelen kegyelme adhat okot és alkalmat nekünk embereknek a benső, az érdemes, a méltó ünneplésre.

Ilyen megszentelt ünneplés ez a mi diadalmas ünnepünk is. Szeretett minket az Isten, mikor Vaszary Kolost a magyar katolikus anyaszentegyháznak adta s szeret ma is, mikor megengedi, hogy Vaszary Kolosért örvendező hálát adjunk Neki.

Áldott élet ezé a mi Biboros Főpapunké, mert egy jóságos nagy lélek áldásos tevékenysége nyilatkozik meg benne. Sokszorosán értékes és megbeesülendő nekünk katolikus nevelőknek, minthogy hivatása szerint kezdettől fogva — mint szent Benedek tiszteletreméltó rendjének tagja — tanító volt és elsőrendű tanító maradt, még pedig a szó leggyönyörűbb jelentése szerint, akkor is, mikor többé már nem a kated-

raról, hanem legfőképpen példájával és életével, a szerénység egyszerű köntöse alól is kiragogyó gyémant egyéniségével vált mindenek gyönyörködtetésére és irányítására.

Hatalmas nevelő erő van az ilyen magasan kiváló emberekben, annival erősebb és hatásosabb, amennyivel az emberben kialakított, az emberben átélt igazságok és szépségek pedagógiai értéke fölötte áll a pusztán megállapított és hirdetett igazságok értékénél. Ezek a kiváló emberek hozzák létre azt a talajt, amelyen a mi életünk virága nő.

Ezt a szép életet, ezt az áldásos egyéniséget szemlélni, benne gyönyörködni nagy öröm és magas gyönyörűség nekünk. Attól az időtől kezdve, mikor a serdülő ifjú magara öltötte szent Benedek szerzetesi ruháját, hogy ember-tarsainak lelki és szellemi nevelésén és boldogításon faradozzon, végig a tanulmányi éveken, a tanári és igazgatói esztendőkn, a pannonhalmi főmonostor főapáti idején s a magyar katolikus anyaszentegyház eddig két decenniumos főpásztori kormányzásán e kétszeresen jubiláris esztendőig — nincsen semmi, a mi legtisztább gyönyörködésünket csak egy lehelet borusságáig is megzavarhatná.

És ma elmondhatjuk, aminek megvalósíthatásáért ő husz év előtt imádkozott: hogy nagy felelősséggel járó, súlyos gondjaival, terheivel elmét zavarható állása kötelességeinek pontos és hű teljesítésére megkapta a Mindenható kegyelmét: mindig megtalálta a helyes utat; arany volt ott, ahol sziveket szeretetben kellett összeforrasztani; acél, ahol a kormányrúd ezen minőségét tette szükségessé a vereső hullám esapdosása; megadta neki Isten a Makkabeusok hős lelkét, ahol egyháza és hazája veszélyeztetett jogait kellett megvédelmeznie és a királyi lantos bölcsességét, ahol a kötelességek összeütközésének nehéz eseteiben kellett cselekednie.

Ideális főpapi jellem, akiben az Ószövetség ereje az Evangélium szelidségével párosul, aki tiszta látással bír a helyes irányok megtalálásában és rugalmas lélekkel a megtalált igazságok alkalmazásában.

A béke embere ő, de nem a posványos, megfűlledt maradiság békéjé, amelyben vidáman tenyészik milliónyi ázalag, de nemes szervezet egyetlen sem. A béke embere ő, mert nem barátja az oktalann, az esztelen harcoknak és erőfeszítéseknek, de az ő békéje erősebb és győzel-

mesebb az eszélytelen és rövidlátó, kudarcos tamadásoknál. Ahogy ő értelmezi és gyakorolja a békét, az a szeretet és erély, a haladás és multak tisztelete nemes harmoniája. Benne a magas tökélyű főpap egy széles látókörű szellemmel párosul.

Ha belemerülünk irodalmi műveibe, szónoklataiba, körleveleibe, lelkének e hűsége és őszinte dokumentumaiba, láthatjuk, hogy mily lelkes hév, energikus akarat, tántoríthatlan erő és szilárdan megálló bátorság lakozik e szelid, e békés főpapban. Emlékezzünk csak egyházipolitikai beszédeire s különösen arra a csodálatos erejű és szépségű millenniumi szónoklatára, mely annak az időnek leghatalmasabb, leggyönyörűbb, legméltóbb monumentuma. Vagy egyik iskolafelavató beszédére, melyben Krisztus Urunknak a templomszentségtelenítő kufárok elleni haragja lobog fel imigyen:

«Mi a föladata eme fölszentelt épületnek? Föladata az: hogy a községnek kisdedei és gyermekei a gyermekek igaz barátjához, az Úr Jézushoz vezetessenek; hogy az Úr félelmében, az Isten és emberek iránti szeretetben neveltessenek; hogy Isten, király és haza iránti kötelességeiket ne csak megtanulják, hanem azokat teljesítsék is. Föladata ennek az iskolának, hogy a gondjára bízott gyermekek értelmét fejlessze, szívöket a jóra kiképezze és nemesítse. Tagadhatatlanul igaz ugyanis az a régi tapasztalat: a kiképzett ész kiképzett szív nélkül nem áldás, hanem átok a társadalomra. *Ha tudnám, hogy felsorolt föladatát az intézet talán nem teljesítené; ha tudnám, hogy egykor ellenkező irányban fogna működni, kész volnék lerontatni az egész épületet, hogy kő kövön ne maradjon!*»

Ecce Sacerdos Magnus! Aki szeretettel karol föl minden jót, tisztát és nemeset. Aki szelid és békés, gyöngéd és türelmes, elnéző és megbocsátó, amíg az ártatlanok gyöngeségeivel, a jók tévedéseivel áll szemben. De meg nem alkuvó kiméletlenséggel, apostoli szigorral sujt le a rosszakaratúakra, az öntudatos bűnösökre.

Evangéliumi jellem, az evangéliumi erények tündöklő ékeivel. Valóban és méltán főpap. Mert nemcsak hirdeti Krisztus igazságait, hanem és legfőképp éli is azokat. Ez a legnagyobb dicséret, ami papról, de egyáltalán az emberről elmondható.

És ez a dicséret *Vaszary Kolost* megilleti.

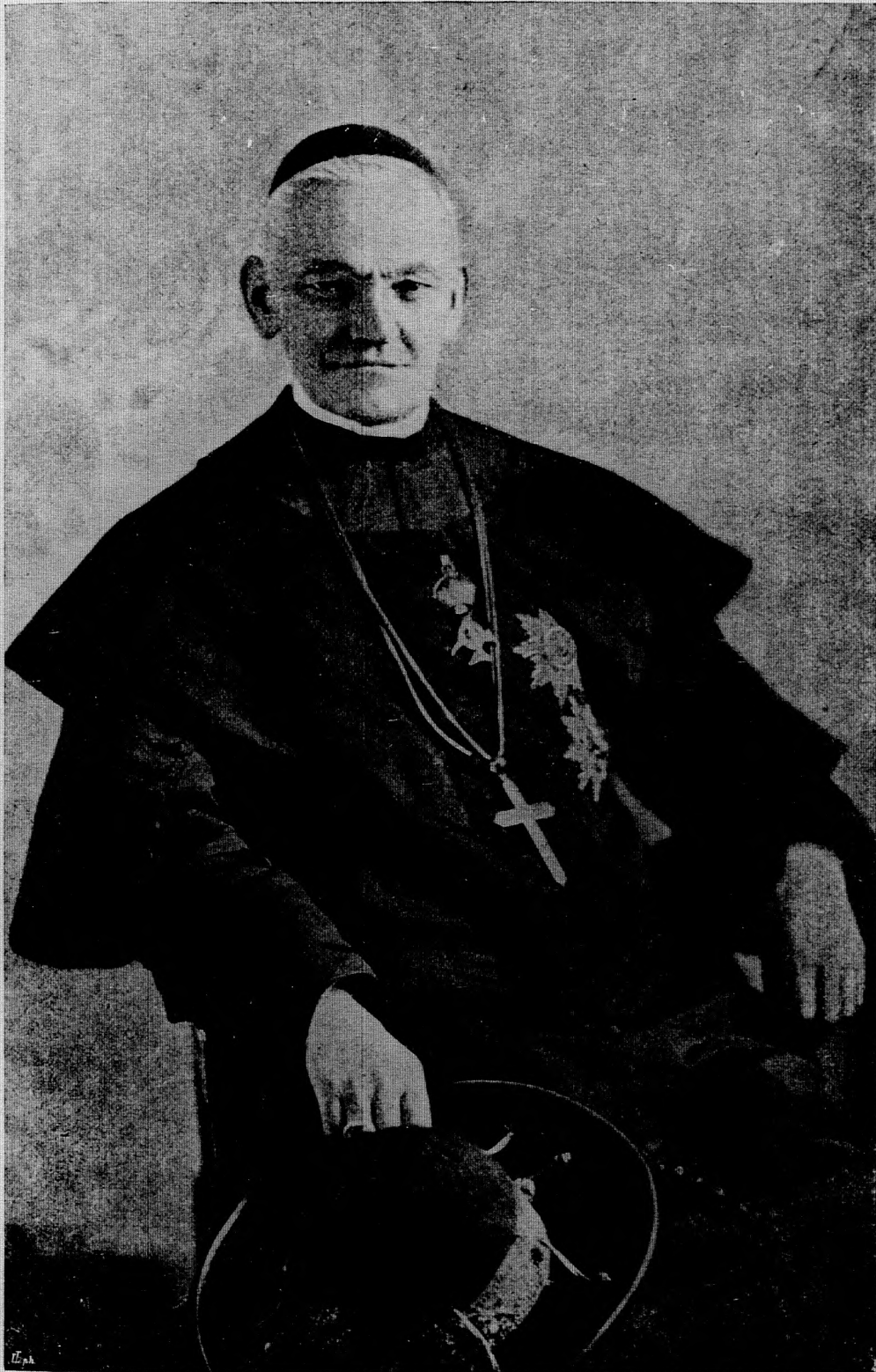
Ezért ünnepeljük őt és ezért nagyértékű ez

darcos
 gyako-
 rás és
 enne a
 ű szel-
 zónok-
 ges és
 y mily
 hatlan
 e sze-
 k egy-
 a cso-
 zónok-
 asabb,
 a.Vagy
 Krisz-
 kufá-

etnek ?
 dei és
 az Úr
 élelmé-
 ben ne-
 iranti
 m azo-
 lanak,
 het fej-
 nesitse.
 tapaszt-
 űl nem
 űnám,
 em tel-
 lenkező
 leron-
 ne ma-

el karol
 zclid és
 megbo-
 l, a jök
 alkuvó
 t le a
 re.
 erények
 főpap.
 hanem
 agyobb
 mberről

ti.
 tükü ez

az ünneplés műekünk, mert a kiváló férfiak erenyeibe való elmélyedés a legtermékenyebb harmat és a legsarjasztöbb napsugar.

Wohlmuth Ernő.

Vaszary Kolos ünneplése.

A magyar katolikus tanítóság rendkívül meleg és fényes ünnepségek keretében róta le hódolatát a Bibóros Egyházió, Magyarország hercegprímásának nyolcvanadik életéve és huszadik esztergomi primási esztendője alkalmából. Az ünneplést az ország katolikus tanítóságának képviselése: az Országos Katolikus Tanügyi Tanács rendezte s részt vett azon hazánknak és társadalmi életünknek csakély kivétel minden kultúrtenyezője. Felejtethetetlenül szép ünnepségek volt ez, mely örökké emlékezetében marad minden résztvevőnek s mely egyképen méltó volt úgy az ünnepléshez, mint az ünneplőkhöz. Résztettek:

A Szent-Benedek-rend képviselőjében: Hajdu Tibor dr. főpápa.

A Magyar Tudományos Akadémia képviselőjében: Ortway Tivadar rendes és Finácz Ernő levelező tagok.

A Kir. Magy. Tudomány-Egyetem Hittud. Karának képviselőjében: Mihályfi Ákos dr. ny. r. tanár.

A Szent-István-Társulat képviselőjében: Giesswein Sándor alelnök és Erdősi Károly igazgató.

Mémlékek Országos Bizottsága képviselőjében: báró Forster Gyula elnök.

Magyar Nemzeti Múzeum képviselőjében: Kollányi Ferenc pápai prelátus, jaáki apát.

Pázmány-Egyesület nevében: Mihályfi Ákos dr. alelnök és Sziklay János dr. főtitkár.

Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa képviselőjében: Mihalik József királyi tanácsos, országos felügyelő.

Magyar kir. egyet. kath. főgimnázium képviselőjében: Szolgyémy Ferenc intézeti kormányzó és Korponay Istvan tanár.

A II. ker. kir. egyet. kath. főgimnázium képviselőjében: Pokorny Emánuel dr., Bartha József dr. és Zombory János dr. rendes tanárok.

Pestmegyeri kir. tanfelügyelőség képviselőjében: dr. Petri Mór kir. tanfelügyelő.

Az Eötvös-alap képviselőjében: Rákos István alelnök, Gergely István számtartó és Székely Károly titkár.

A Budapesti Tanítótestület képviselőjében: Moussong Géza elnök, Rákos István alelnök, Ilosvay Lajos és Schirl Tivadar titkárok, Szervegy György gazda, Rácz József pénztáros, Kindlovits Pál könyvtáros.

A Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetségének képviselőjében: Moussong Géza elnök, Bursits Ernő alelnök, Simon Lajos főtitkár, Albrecht István és Cavalloni Pál titkárok, Dallos István pénztáros, Juhász Béla ellenőr.

Magyar Tanítók Otthona képviselőjében: Ágotai Béla elnök, Leviczky Aladár és Rácz József igazgatók, Sierniczky Lajos titkár.

A Tanítóképző intézeti tanárok Országos Egyesülete képviselőjében: Mészáros Jenő főtitkár.

A Magyarországi Tornatanítók Egylete képviselőjében: dr. Ottó József elnök és Bernáth János titkár.

Katolikus Népszövetség képviselőjében: Molnár János prelátus, kormányzótanácsai tag.

A Budapesti Központi Oltáregyesület képviselőjében: Kanter Károly pápai prelátus.

Az Aquinói Szent Tamás Társaság képviselőjében: dr. Székely István udv. tanácsos és dr. Kiss János pápai prelátus.

A «Bernardinum» képviselőjében: dr. Piszter Imre igazgató, dr. Dombi Mark tanár, dr. Baranyay Jusztin tanár s a növendékek.

A Budapesti Kegyesrendi Ház képviselőjében: Szolgyémy János hazitónok és Prónai Antal dr., tanár.

A «Kalazantinum» képviselőjében: Szolgyémy János igazgató és Zimanyi Gyula prefectus.

A «Norbertinum» képviselőjében: Fábry Emil, az intézet kormányzója, Zimanyi Mihály lelkiigazgató s a növendékek.

A Budapesti Növendékpapok Magyar Egyházirodalmi Iskolája képviselőjében: Burchner László elnök és több tag.

A Keresztény-Szociális Egyesületek Orsz. Szövetsége képviselőjében: dr. Giesswein Sándor pápai prelátus, dr. Baránski Gyula f. biz. tag, Köhler István, dr. Lakatos Géza és Moravitz Lajos.

Az Orsz. Kath. Növendő-Egyesület képviselőjében: Farkas Edith elnök és Rejtő Sandorné alelnök.

Az Orsz. Közp. Kath. Legényegyesület képviselőjében: dr. Tóttóssy Miklós elnök és több tag.

A Szent István Filler-Egyesület képviselőjében: dr. Ruffy Pálné elnök, Hindy Kálmán tb. elnök, Fehér Antalné alelnök, Zeiler Kálmán alelnök és Prágai Irma titkár.

A Budapesti Paulay Szent Vince-Egyesület képviselőjében: Gábler Lajos kir. tanácsos, alelnök.

A Budapesti Katolikus Népkör képviselőjében: Trukker Ede alelnök, Strósz István alelnök, Nagy István, Bedcsula István, Pécsi József, Szukován János, Vereza Antal tagok.

A Máriaremetei Kápolnaegylet képviselőjében: lovag Szentkirályi Antal elnök, Andriská Antal társelnök, Böleskegy Tivadar választmányi tag.

A Páduai Szent Antalról nevezett züglői kápolnaegyesület képviselőjében: Drégely Dezsőné, öz. Gyöngyössy Jánosné, Köpöcsy Sándor, Uhlár Béla, Orosz Antal, Drégely Dezső, Tierl Sándor, Müller Ferenc, Fülöp Károly, Kozár János, Zolnay István, Lazsíp László, ifj. Varga Elek, öz. Puskássy Lászlóné, öz. Morvay Ferencné, Tierl Sándorné, Kükányi Erzsébet.

A Tanítónők Otthona képviselőjében: Radnai Jenőné titkár, az Otthon igazgatója és több tagja.

A Kistaludly-Társaság képviselőjében: Vargha Gyula főtitkár.

A Petőfi-Társaság képviselőjében: Kéry Gyula titkár.

A Katolikus Patronage-Egyesület képviselőjében: dr. Giesswein Sándor és gr. Pálffy Sándor elnökök.

A Magyar Rajztanárok és Rajztanítók Orsz. Egyesülete képviselőjében: Hollós Károly elnök, Hochrein Lajos alelnök.

Az Uránia Magyar Tudományos Egyesület képviselőjében: Déry Gyula elnöki titkár.

Az Országos Katolikus Szövetségek és a Középponti Katolikus Kör képviselőjében: dr. Zsembery István alelnök, Hindy Zoltán igazgató.

A székesfőv. kir. tanfelügyelőség képviselőjében: Sági Imre kir. s. tanfelügyelő.

A budai kath. legényegyesület képviselőjében: Knapp Nándor elnök, Mika Ferenc másodelnök, Szlovatsek József alelnök, Szörény József és Stupp Menyhért tagok.

Ezekon kívül részt vettek még: a Jézustársaságiak vezetése alatt álló kongregációk: az Urak Mária-

kongregációja, az Egyetemi Mária-kongregáció, a Tisztviselők Mária-kongregációja, az Iparosok és Iparosifjak Mária-kongregációja, a Papok Mária-kongregációja, Andor György dr. prelat, Berger Márk kanonok, Ott Ádám főesperes, Weber Jácint dr., Sebők Imre dr., az Orsz. Kath. Tanügyi Tanács s a Kath. Tanítók Százaskör Bizottságának tagjai, stb. stb. és még rendkívül nagy és előkelő hölgyközönség.

Az ünneplést a Szent Imre-kollégium énekkarának lélekemelő üdvözlő éneke nyitotta meg, Hackl N. Lajos karnagy művészi vezetésével.

Dr. Szentgyörgyi Jordán Károly apát, a Tanács egyházi elnöke a következő, szívből jövő szavakkal egy csapásra megrezdítette a szívek húrjait:

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Nyugodt lélekkel mondhatom, nem kényszerített reá bennünket senki! Nem, mi szívünk sugallatát követtük csupán, amidőn most összegyűltünk, hogy örvendezve ünnepeljünk!

Es összegyűltünk, hála Istennek sokan!

Ki sem mondhatom, mily boldogoknak érezzük magunkat, hogy itt üdvözölhetjük kulturtársadalmunk illusztris képviselőit, akik fogadják kegyes megjelenésükért legmelegebb hálás köszönetünket mar csak azért is, mert ezzel nemcsak fokozták ünnepélyünk fényét, de fokozták örömünket is, mert tudni való, hogy olyan az öröm, mint a láng, minél többek közt oszlik meg, annál magasabban lobog!

Uraim! mondanom sem kell, hogy ünnepélyünkön szívünk örömeinek magasan csapkodó lángja, Magyarország főpapjának, bíboros Hercegprimásának, a 80. évébe lépő Vaszary Kolos ő eminenciájának szől, nem hízalégsből, nem mesterkéltszámításból, hanem a legnemesebb indokból, a legtisztességesebb, legbecsületesebb szándékból.

Olyan sivar korban élünk, mélyen tisztelt uraim, amely már nem ismer semmiféle tekintélyt, semmiféle erényt, semmiféle érdemet, tiszteletre méltót, amelynek csak egy élvezete van, lerántani mindent és mindenkit a piszokba, a sárba! Ilyen korban elragadhatatlan kötelességünknek tartottuk, hogy mi, az Orsz. Kath. Tanügyi Tanács tagjai, akik évek során át láttuk a Hercegprimás szelidséggel telt nagyságát, oly sokszor élveztük boldogító kegyességét, akik ismerjük szép lelkének nemes vonásait, akasztos szíve igénytelenségét s akik megfigyeltük gyémánt jellemét, irigységet, büszkeséget, gyűlölséget, szeretetlenséget nem ismerő egyéniségét: élete 80. évében iránta érzett tiszteletünk, szeretetünk és ragaszkodásunk bizonyosságul hódolattaljesen hajtsuk meg előtte Szűz-Máriás zászlónkat s szívünk mélyéből hozzunk egy nefelejtset, egy fenyőágot ahhoz a díszkoszorúhoz, melyet az egyház és haza minden igaz fia az elismerés és hála legőszintébb érzelmével tűz az Isten végtelen kegyelméből és kiszámíthatatlan intézkedéséből 80. évébe lépő Vaszary Kolos galambösz fejére!

De különben is, mélyen tisztelt Uraim! amikor a 80 éves aggyastán abból a nagy időből a legnagyobb részt a magyar kath. tanügynek szentelte, akkor ne csodálkozzék és ne akadjon meg azon senki, ha a magyar kath. tanítóság elragadtatással tekint ma reá és Isten áldását kéri nemes lelkére, jószágos szívére! Azért Isten áldja, Isten óvja, Isten tartsa meg még soká a mi jó atyánkat, büszkeségünket, a 80 éves Vaszary Kolos ő eminenciáját. Tartsa meg az egyház, a haza és minden becsületes ember örömeire és boldogítására!

Ezek után ünnepélyünket megnyitva, fölkérem

Ngos és Ft. Guzsvenitz Vilmos s-főtanfelügyelő urat, legyen szíves ünnepi beszédét megtartani.

Az ünnepi beszédet Guzsvenitz Vilmos esztergomfőegyházmezei s-főtanfelügyelő, a Tanács tagja mondotta. Az ügy tartalmilag, mint formailag magas tökélyű szónoklat mély hatással volt a közönségre. A beszéd folyamán több ízben nyilvánult meg a tetszés és lelkesedés. A közönség végül általános tapsviharral honorálta a remek szónoklatot s köszönte meg a nyújtott élvezetet a kiváló szónoknak. Az ünnepi beszéd egész terjedelmében a következőképpen hangzik.

Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség!

Még jóformán el sem simulak utolsó hullámveréséi annak a tiszta és őszinte örömnél, mely Magyarország bibornok-hercegprimásának félszázados papi jubileuma alkalmával széles e hazában mindenütt megnyilvánult, ahol csak tudják, hogy a Vaszary Kolos név az új életre ébredt modern Magyarország egyik legtisztéletreméltóbb alakját, a rohamosan haladó kulturális fejlődés vezető egyéniségét jelenti, az isteni Gondviselés kifürkészhetetlen kegyelméből máris egy újabb, nem kevésbé jelentékeny, nem kevésbé örvendetes ünneplésnek alkalma kínálkozik. Egy nemes és nagy léleknek, egy emésztő munkában töltött hosszú életnek gyenge és törekény hordozója nyolcvanadik fordulójához érkezett e földi életre való belépésének. Igazán meglepő, mondhatnám csodálatos játéka a természetnek, csaknem meghazudtolása az ellentétes erők egyensúlyra törekvő küzdelmének, ellentmondása a modern pszichologia azon kedvelt tételének, mely a testi és a szellemi erők párhuzamosságát hangoztatja és fényes igazolása a keresztény filozófiai fölfogásnak, mely nemcsak alakító, fejlesztő, föntartó hanem sokszor a testi élet fölött domináló erőt tulajdonít a léleknek. E tény szemléleténél lehetetlen nem gondolnom a Szentírás azon mondására, hogy a tiszteletreméltó öregség nem az évek száma szerint számítható. A szeplőtelenességben, a kötelesség pontos teljesítésében, az Isten és felebarát önzetlen szeretetében töltött évek azok, amelyek beragyogják az emberi életet és sokszorosan tiszteletreméltóvá teszik azt az öregséget, amelyet a szerzett érdemek mellett az évek száma is megnevesít.

Egy nagy és nemes hivatás szolgálatában töltött hosszú élet kimagasló fordulópontját még az sem szemlélheti megilletődés nélkül, aki a hosszú életben nem lát mást, mint a természet véletlen játékát, annál kevésbé terhetünk ki az örömnél őszinte megnyilatkozása elől mi, kik a becsülettel töltött hosszú életet az Isten ajándékának tekintjük és az örökkévalóság zálogának tekintjük és mint nevelők, a példa varázshatalmát hirdelve, a nemzeti társadalom jövőndő munkásainak tekintetét a nemzeti élet kimagasló alakjaira irányítjuk. Épen azért föltötte nagy örömmel fogadtam a Katholikus Tanügyi Tanács kiténtető fölhívását, hogy a mai ünnepe alkalmával Magyarország bibornok-hercegprimásának tanulságos életét néhány szóval méltassam; bár érzem, hogy ez alkalommal különösen rám illenek a nemzetek apostolának szavai: «Az akarat készsége megvan ugyan, de a kivitel képessége hiányzik». Bizom azonban a jó Istenben, ki a gyöngéket megerősíti, hogy amikor az alattvaló tiszteletét a tanítvány háláját és a magyar közművelődés munkásainak hódolatát kell tolmácsolnom, megadja nekem a szeretet azon hatalmát, mely beszédessé teszi az ajkakat

Vaszary Kólos élete, tüneményeszerű pályafutása, egyszerűségében fölemelő, változataiban megragadó. Hűtikre a magyar társadalomban akadály nélkül érvényesülő tehetségnek és mintaképe minden magyar nevelőnek. Benne a szellemi kiválasztás szerencsés ténye valósult meg, amidőn szegény sorsból kiemelkedve, az ország legmagasabb főpapi méltóságába jutott, magával vivén e fényes polcra a nemzet legszelesebb rétegeiben elrejtve jevi, de a külső körülmények kényszerítő hatalmától sokszor lekötve tartott őserőt, amelynek fölszabadulása a nemzeti élet anyagi, szellemi és erkölcsi megújulásának kikapadhatatlan forrása. A rejtett erőknél e szerencsés kibontakozása, mely századokon keresztül ismétlődve, megtartotta nemzetünket egy ezredév után is fejlődésre képes ifjú erőben, míg egyrészt magyarázója a multnak és alapja a jövőnek, addig intő és figyelmeztető jel minden nevelőre, hogy kényes lelkiismeretességgel, fölülte nagy gondossággal, az egyház és a haza iránti felelősségteljes tudatával szedegesse össze és csiszolja azokat a dragaköveket, amelyek sokszor az ismeretlenség homáryában rejtőzködnek, a hétköznapiág kopott szürkéségében szerénykednek, mert soha sem tudja, hogy a jövőndő élet minő kincseit forgatja kezében. Ki gondolta volna, m. t. uraim, hogy az a kisded, aki 79 évvel ezelőt igen csekély körben, a szülők, rokonok, jóbarátok és ismerősök sorában keltett születésével némi mozgalmat, valamikor a magyar katolikus egyház feje és a magyar haza sorsának évek hosszú során át egyik főintézője lesz. Bizonyára senki; mert az Isten útjai amily bámulatraméltók a kiválasztottak életében a végnél, olyan kifürkészhetetlenek a kezdetnél. Szerencsés, ki azok nyomait megsejti magában és kifejlődésük elé akadályokat nem gördít. Vaszary Kólos élete e tekintetben valóban tüneményeszerű. A Dunántúlnak egy szerény városkájában születve, egyszerű, hétköznapi körben nevelkedett, olyan helyen és olyan környezetben, amelynek sem helyzete, sem multja nem nyújtott elegendő alkalmat a köznapiág köréből való kiemelkedés vágyára. Ott igazán hiányoztak mindazok a föltételek, amelyeket milieu-elmélet az egyéniség kifejlődésére annyira fontosaknak és elhatáozóknak hirdet. Sem a város történeti szerepe, sem a család tradíciója, társadalmi helyzete, anyagi állapota nem volt olyan, amelyből egy fényes jövő kialakulását várni lehetett volna. És mégis! Nem várva, előre nem látva, senkitől nem remélve, ebből a szerény körből emelkedett ki a magyar katolikus egyház feje, fényesen igazolva sevillai szent Izidor mondását, hogy az isteni bölcsesség utat egyenget azoknak, akiket kiválaszt magának. Amde, m. t. uraim, ha a megfutott fényes pálya útjait a kiinduló pontnál semmi sem sejtette, mégis tagadhatatlan, hogy a bíboros főpásztor egyéniségének legjellemezőbb, legkedvesebb és legmegragadóbb vonásai ebben az egyszerű, mesterkéletlen, ősi magyaros becsületességű környezetben fogamzottak meg. Itt a családi élet szentélyében, a természetes nevelés mesteri iskolájában, egy szerető édesanya ölében szívta magába egyéniségének jellemző tulajdonságait, igazolva egész életével Viennai Jánosnak, a híres arsi plébánosnak mondását, hogy az erény az anyák kebeléből a gyermekek szívébe szívárogo át, kik örömet teszik meg azt, amit az édesanyától látnak. Lehetetlen kétségbe vonni, hogy Vaszary Kólos szerénysége, bámulatos egyszerűsége, lekötelőző

szelidsége, mindenki iránt tanúsított gyöngéd figyelme és a szegények szenvedélyes szeretete természetének alapvonásai mellett máshonnett volnának megmagyarázhatók, mint a környezet példájából, az ártatlan gyermekkor észrevétlen, benyomásaiból. Egyéniségének kialakulásában szerencsés megoldását látom annak a fölülte nehéz problémának, melyet a modern pedagógia az öröklött tulajdonságok és a tervszerű nevelői hivatások harmóniájában keres, elismerve sokszoros csalódás után a családi nevelés mérhetetlen fontosságát.

A multak emlékein, a jelen küzdelmein és a jövő reményein alapszik, m. t. uraim! az emberi élet. E három tényező közül nekünk, kik ez alkalommal egy hosszú élet változatos eseményeit szemléljük, tekintetünket a megfutott pálya útvonalaire kell irányítanunk, hogy annak fordulatait követve, föltárhassuk a pálya egyes fontosabb pontjait. Ennek alapján lehetetlen figyelmen kívül hagynunk a tevékeny élet előkészítő idejét, az egyéniség fakadó rügyeinek, az élet költészetének korszakát, az ifjúság aranynapjait, amikor az élet tele van álommal, ragyogó képekkel, nagy és nemes elhatározásokkal, az önfeláldozás és hősiesség lemondás szellemével, az anyagiak szennyes szeretetétől ment lélek szeplőtelen idealizmusával. Aki szerencsés volt ennek a korszaknak üde, romlatlan és az érzéki kívánságok szennytől meg nem fertőztetett légkörében élni, nőni, fejlődni, az a tevékeny élet küzdelmeire való előkészülés legszerencsésebb körülményeivel dicsekedhetik. Komoly munkában töltött ifjúkor, szeplőtelen ifjúság a férfikor szilárd alapja, a kiható tevékenység éltetője, az egyéni és nemzeti élet legerősebb támasza.

Vaszary Kólos azon szerencsés egyének közé tartozik, akiknél az élet alkonyát egy munkás ifjúkor tisztá emlékei aranyozzák be, akik meg voltak mentve attól a kárhozatos légkörtől, amelyet a modernség jelszava alatt ma, mint pedagógiai vívmányt, mint a nyugati kultúra követelményét akarják a magyargondolkodásba becsémpészni, a magyar közfelfogásban szalonképessé tenni. Koedukációval és némi fölvilágosítással akarnak nagy elhatározásokra, nagy tettekre, nagy önmegtágadásra hivatott generációt nevelni és nem akarják észrevenni, hogy amely irányzat külföldön eredmény helyett botrányokat, életkedv helyett életuntagságot, nagy férfiak helyett elernyedett nemzedéket nevelt, az nálunk sem fog külön gyümölcsöket teremni. A modern idők e kárhozatos hóbortja a mult század közepének magyar ifjúságát a nemzeti ügy legnagyobb szerencsésjére megkímélte a nyomában járó metelytől és nem rontotta meg azokat a kiválasztottakat, akiknek törhetetlen hitére, lelki nagyságára, önfeláldozó munkájára az elnyomasztás napjaiban olyan nagy szüksége volt a magyar nemzetnek.

Mikor Vaszary Kólos keszthelyi deákéletének befejezése után 1847-ben lelke sugallatát követve, a papi és a tanári életre határozta el magát, még nem gondolhatta, hogy a magyar történelem fényes lapjainak feltárásával fog egykor a gyászba borult nemzetnek vigasztaló ígékert hirdetni. És ime az isteni Gondviselés mily öntudatlanul, mily észrevétlenül irányította lépteit arra az útra, amelyet számára a nemzeti élet munkatérén kijelölt. A magyar kereszténység születési helyén, a nemzeti mult emlékeitől megszentelt hármass halom magaslatán, az ősi pannonhalmi kolostorban készült jövőndő hivatására.

Mint a magyar történelem tanára a nemzet reményeinek vallásos és hazafias nevelésével akarta hazáját szolgálni. Akarta, amikor választott pályájára buzgósággal és ernye, deetlen szorgalommal készült és szolgált hivatásbeli kötelességeinek olyan példás és eredményes teljesítésével, amelynek dicsőségét még akkor sem lehetne tőle elvitatni, ha a nemzeti elismerés nem emelte volna a legnagyobb egyházi és közjogi méltóság polcára.

Nem mindnyájan vagyunk hivatva — mondotta Apponyi Albert gróf 1900. november 4-én a Szent-Imre-Egylet zászlószentelésén — hogy az ország sorsát intézzük, de mindnyájunk előtt az a kötelesség áll, hogy az élet valamelyik hivatását betöltsük, úgy, hogy annak lelkiismeretes betöltésétől függ a nemzet boldogulása. Az ország bíboros főpapjának élete ezeknek a mély értelmű szavaknak fényes igazolása. Egyéniségét előtérbe nem tolva, hirt és elismerést nem keresve, kitérítéseket nem hajhászva, végezte a tanári pálya egyhangú kötelességeit azzal a lelkiismeretességgel, amely háború idején az őrséget állított utolsó közlegényt is jelentékeny tényezőjévé teszi a kivívott diadalnak. A közszolgálat minden ága, de különösen a tanári, a nevelői pálya olyan természetű, melyen tisztelt uraim, hogy aki azon maradó eredményeket akar elérni, az legyen kész a maga egyéniségének önzetlen feláldozására, mert aki a lelkek alakítása terén önmagát keresi, az sem önmagát meg nem találja, sem az ügyet hűségesen nem szolgálja. A legnagyobb nevelők nemcsak otthonosak voltak, hanem mintegy felolvadtak tanítványaik körében és a szeretet tüzeben forrtak eggyé azokkal. Nem szegényére, hanem örök dicsőségére válik Pestalozzinak, amit kiváló tanítványa, Ramsauer ír róla, hogy ingujjban, kabát és mellény nélkül futkosott tanítványai között, segítve egyiknek is, másiknak is. A szeretet nem akad fenn kicsinysegeken. Vagy ki kárhóztatja nérei Szent Fülöpöt azért, hogy a szabad természet ölni jó kedvében együtt játszott az oratorium ifjaival? A lélek közvetlenségének ezen ártatlan megnyilvánulása sokszor nagyobb nevelői hatást és mélyebb benyomást gyakorol, mint a fényes, de kedélytelen elmének katedra-i bölcsesége, mert mindig igaz volt és igaz lesz, hogy a szívnek nagyobb nevelő hatása van, mint az észnek és hamarabb megérezzük a szeretet melegét, mint élvezük az értelem fényét. A szeretetnek ezen sugárzó melege teszi feledhetlenné Vaszary Kolos tanári működését volt tanítványai emlékében, akik a tőle hallott történeti tényeket tán már rég elfeledezték, de megőrizték szívükben azt a magasztos szellemet, mely a nemzeti mult örvendetes és szomorú emlékeinek kegyeletes tisztelőben tartásával fáradszorgalommal egyengeti a nemzeti fejlődés jövőndő útjait és megvetéssel fordul el attól a kozmopolita iránytól, mely szívesen, sőt mohó étvágygal élvezi a jelen előnyeit, de a megpróbáltatások napjaiban gyors iramlással vonul el a küzdelem teréről. Az egyéni szeretetreméltóság mellett a történelmi mult megbecsülésének ezen nevelő ereje kapcsolta össze a tanárt és tanítványt egy egész életre kiható szétválaszthatatlan kötelékkel már akkor is, amikor a volt tanítványok az egykori tanárban még nem látták, sőt nem is sejtették az országos tisztellettől környezett főpapot. Aki a multon nem tud örülni, az a jövőért nem tud áldozatot hozni. A mi nemzetünknek törhetetlen jellemekre, áldozatos lelkekre, önfeláldozó

polgárookra van szüksége, azért ne adja Isten, hogy e hazában uralomra juthasson valaha és megmetyeljezhesse az ifjúság lelkét az a kárhóztos irányzat, mely történelmi materializmus jelszavával igyekszik a maga sivárságát takargatni, az anyag imádását népszerűsíteni s a nemzeti multtal való közösség hiányát elleplezni.

Homlokegyenest ellenkezik ezzel a nemzetrontó irányzattal Vaszary Kolos szelleme, egész működése. A magyar nemzet gondviselészerű hivatásának tiszta felismerése és tökéletes átérzése volt történeti előadásainak alapeszméje és lett később legmagasabb állásban kifejtett tevékenységének irányítója: azért amit már tanár korában az iskola falai között hangoztatott, azt később, mint az ország bíboros főpapja a koronázás negyedszázados évfordulóján a királyi udvar jelenlétében az egész nemzet előtt hangosan hirdette. «Én nemzetem, haladj rendeltetésed útján előre. A kereszténység bajnoka, védbástyája voltál a multban, őrizd meg vallásodat őseidnek vérvél szivedbe írott nemzeti hagyományaidat, jellemedet, erkölcsidet, melyeknek életet adó ereje e hazában ezer évig fenntartott, míg más, náladnál nagyobb nemzetek elenyésztek.»

A magyar nemzet jövőjének e klasszikus programját hűségesen szolgáló tanár és igazgató előtt rendtársainak bizalma és szeretete 1885-ben a főpáti méltóság útját nyitotta meg. A kiváló egyéni tulajdonságokkal rendelkező és országos tekintélynek örvendő Kruesz Krizosztomnak méltó utódot kereső rendtársak bizalma Vaszary Kolosban, a győri főgimnázium igazgatójában találta meg azt a férfiút, aki alkalmasnak és képesnek ígérkezett egy élő és több százados gyakorlattal dicsekvő pedagógiai szervezetnek kormányzására. Az európai kultúra magvetőjének, a hazánk történetével szorosban egybeforrt nagyérdemű Szent-Benedek-rendnek a modern követelményektől kívánt vezetésére olyan férfiura volt szükség, aki az iskola falai között élt, ott lett naggyá és a tanítás szolgálatában nevelődött, ennek a kiválóan tanító rendnek vezetésére alkalmas egyéniséggel. A középkori benecések jelmondata: «ex scholis omnis nostra salus» (az iskolától van minden jólétünk) sohasem volt annyira igaz, mint napjainkban, midőn az óriási mértékben terjedő közművelődés, az anyagi és szellemi téren mutatkozó rohamos fejlődés mindennél fényesebben igazolja a tudomány ellenállhatatlan hatalmát, azt a legyőzhetetlen erőt, mely az anyagi világ rejtett kincseit, a természet ismeretlen erőit az ember szolgálatába állítja, népek emelkedését, nemzetek megújulását eszközli. Nagy feladat várákozott tehát az új főapátra. Megőrizni a rend hagyományos jó hírnevét, öröklött népszerűségét, megtartani a rendet azon a szellemi színvonalon, amelyet a magyar közoktatás szervezetében elfoglalt helyzete parancsol, olyan természetes követelmény, melyet a rend feje figyelmen kívül nem hagyhatott. De nem tévesztette szem elől azt az igazságot sem, hogy egy nagy és művelt férfiaktól álló testületben a belső béke, az egyetértés, az egyes tagok harmonikus működésének biztosítása többet ér minden tudománynál, mert ha emberek kormányzása a legnagyobb művészet, akkor tudományosan képzett férfiak ügyes és kielégítő vezetése a művészetek művésze. Itt nem tudománnyal, nem fényvel és csillogással, hanem szeretettel, a szív melegével, önmagának teljes feláldozásával lehet hatni. Amit az Údvö-

zítő mond, hogy aki köztetek első, úgy tekintse magát, mint utolsó, az itt kiválóan áll, mert a vezér itt nem önmagáé, hanem valamennyié, szolgálja az ügynek és szolgálja az ügy szolgáljainak.

Ezt az igazságot teljesen átértette az új főpát és világosan ki is fejezte a rend kormányzásának átvétele alkalmával mondott beszédében. Élénken érzem — úgy mond — és annak teljes tudatában foglalom el a főpáti állást, hogy ez nem kényelmi, hanem szakadatlan munkássággal és súlyos felelősséggel összekötött kötelesség-kör, élénken vágyom magasra emelni, vagy legalább fenntartani a rendet azon a színvonalon, amelyre nagyérdemű elődöm a nemzet közvéleménye előtt féltreismerhetetlenül emelte. Ünnepelesen kijelentem, hogy tisztelnék egyedüli irányítója a szent szeretetűve lesz. Ünnepelesen kijelentem, hogy túrni, szenvedni, nélkülözni kész leszek, csak szeretett rendtársaim egyének boldogok. Az önmagát feláldozó szeretetnek e magasztos megnyilatkozása, a közjó megvalósítását célzó nemes elhatározásnak őszinte kijelentése Vaszary Kolos ajakán nem volt pusztá szó. Rövid főpáti működése a rend minden irányú fejlődésének, szellemi haladásának, anyagi megerősödésének korszaka volt, az egyes tagok iránt tanúsított atyai szeretete pedig emlékezetes mindazok előtt, kiknek alkalmuk volt a főpáti szív melegét tapasztalni. Erre a szeretetre hivatkozott ő maga is, midőn Magyarország hercegprimásává történt kinevezetése után a rend tagjaitól búcsút vett. A szeretetben töltött 44 év fáradsalmairól, küzdelmeiről nem emlékszik meg, tanári, igazgatói működését a válás órájában nem említi, rendfőnöki alkotásaira nem mutat rá, de a rend és annak egyes tagjai iránt érzett szeretetét még az utolsó pillanatban is hansúgyozza. Szívem egész melegével károltalak át benneteket szeretett rendtársak, összesen és egyenként — mondja búcsúbeszédében — és ha a szent békének és egyetértésnek mérlege néha nézetkülönbség miatt meg is zavartatott, igen jól tudjátok, hogy én nemcsak semmi akadályt nem okoztam, hanem minden erőmből igyekeztem az egyensúlyt ismét helyreállítani. Mikor a testvéri szeretetnek, az atyai jóindulatnak, a kormányzati bölcseségnek e jelentős szavai elhangzottak, Vaszary Kolos akkor már Magyarország hercegprimása, a magyar katolikus egyház feje, az ország első közjogi méltóságának hordozója volt. Életét a közbizalommal párosult királyi kegy új irányba terelte. Magas polcra állította, hogy amint nemes lelke kitérésével, lángoló lelkesedésével, a nemzeti mult dicsőségének hirdetésével tanítója, nevelője, irányítója, vezetője volt a jövő nemzedék egy-egy kisebb csapatának, úgy legyen irányítója, alakítója, vezére az egész nemzetnek. Ezen a ponton áll már két évtizede és miként a hegyek csúcsán épült ősi bencés kolostorok uralkodnak a termékeny síkságok felett, úgy kormányozza Vaszary Kolos az isteni Gondviselés-től támogatva, az egész nemzet tiszteletétől és szeretetétől körvezeve a magyar egyházat. Erről a két évtizedről bírálatot mondani nem tartozik ezen ünnepeles alkalom keretébe. A fiúi kegyelet, a tanítványi hála a jelen kegyeletes megemlékezésnél az ország biboros főpáti nem a magyar közélet vezető egyéniségét méltatja, hanem a multa irányítva tekintetét, az élet sokszoros változataiban is változatlan embert keresi és csak azokat a mély nyomokat nézi, azt a nevelő hatást

érzi, amely a kicsit a nagyhoz, a kultura szolgáját a tekintély képviselőjéhez delejes erővel vonzza. Főpáti működése nyitott könyv, amelynek lapjait forgatni nem az én feladatom. Én a jelent is a mult világánál akarom szemlélni. Azért midőn a főpáti bibor alatt is az egyéniség keresetlen egyszerűségét, lebilincselő nyájasságát, megnyerő szelidségét, a legkisebb nélkülözést, nyomort megérző szeretetét látom, akkor előttem áll a mindenkor egyformán tiszteletet parancsoló ember, aki nem állásával, nem méltóságával, hanem egyéniségével hat és nevel, vonz és felemel. Érzem, hogy igaza van az angyali doktornak, midőn azt mondja, hogy a jó önmagának a kiárasztója, mert Vaszary Kolos a szeretetnek és jótékonyágnak, még pedig a legnemesebb jótékonyágnak, a titokban végzett, ki nem kürtölt jótékonyágnak megtestesülése. Úgy látszik, neki is a fülébe cseng, mint valamikor kalazanci szent Józsefnek, ezen magasztos intelem: «read maradt a szegény, te leszesz gyámola az árvának». Fülébe cseng ifjú korának emléke, a szegénynek és árvának szomorú sorsa, azért a szegények támogatásáról, az árvák és elhagyottak segélyezéséről életének semmi féle körülményei között meg nem feledkezett. Ha hosszú és kiváló életének, egyházi és politikai pályafutásának nem is volnának sikerei és nem maradnának alkotásai, jóságos szívének a szerények felkarolásában tündöklő szeretete akkor is örök dicsősége egyéniségének, megörökítője emlékének, mert uralkodni tudott az anyag szeretetén, a hatalom csábításain, a kevélység kísértéssein és magához emelte, keblére ölelte a porban, szegénységben és elhagyatottságban is halhatatlan lelket, az Isten kép-mását, a magához hasonló embert. Ráillenek a Szentírás szavai: «ime a nagy pap, ki az ő napjaiban tetszett az Istennek és igaznak ta áltatott és a harag idején engesztelés lett». (Sirák fia 44. r.) Engesztelés a politikai küzdelmekben, engesztelés a király és a nemzet közötti felértésben, engesztelés az egyéni kívánságok lehető kiegyenlítésében, engesztelés a földi szenvedések enyhítésében; azért örök szövetséget kötött vele az Úr és neki adta a főpátságot és boldogította őt dicsőséggel és megengedte neki, hogy amily magasra emelkedett méltóságban, olyan mértékben részesüljön alattvalóinak ragaszkodásában, polgártársainak tiszteletében, nemzetének szeretetében, megengedte neki, hogy a haladó kor rá nézve ne a lassú feledés, ne az észrevétlen visszavonulás, hanem a szerzett érdemek emelkedő elismerése legyen. És így van jól mélyen tisztelt uraim, mert aki egész életét mások javára, egyháznak és hazájának boldogítására áldozta, megérdemli, hogy nemzetének osztatlan szeretete környezze személyét és áldja emlékét minden időben.

Az ünnepi szónoklat elhangzása és a tetszészaj elesillapulta után a klasszikus magyar zene egyik remekét: Bihari kesergőjét adta elő *Ovenden Móric*, *Hidy László*, *Herritz Jenő* és *Fetter Kornél* vonós-negyese. A nagy átérzéssel és kiváló technikai készséggel előadott zeneművet hálás tapsok kísérték.

Az üdvözlő beszédek sorát *Giesswein Sándor* dr., az ünnepelt biboros főpap egykori tanítványának beszéde nyitotta meg. Az illusztris szónok a főtí jogcímen kívül a Szent-István-Társulat és az Orsz. Kath. Magyar Iskolaegyesület nevében is a következő rövid, de mesteri beszéddel jellemezte az ünnepelt pályáját és hivatását:

Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu non

secus ac flumen, mondja a latin költő, az idő vissza nem tartható folyásáról, de az ember szellemvilágában, mely az idők fölött áll, van mégis valami, amit az idő hátrahagy és szétrombolni nem tud. Ez az emlékezet.

S midőn az emlékezet szárnyain visszazallok abba az időbe, melyben az isteni Gondviselés szavát követve, aggódo lélekkel léptem életpályám küszöbére, egy férfiú alakja tűnik föl előttem, kinek tekintete a lelkesedés tüzét és a lelki nyugalom békéjét sugározta ki, egy csodálatos harmóniába összefonva, amelytől egyaránt szeretetre és tiszteletre gyulladt ki szívünk s amely bennünk az élet küzdelmeiben való bátor kitartásnak és a tökéletesség felé való nyugodt előrehaladásnak kötelességérzetét váltotta ki.

S ha az idő mindent megváltoztat — itt csak a méreteket változtatta meg. Aki előbb egy tanintézetnek, később egy szerzetesrendnek az élén állott, annak békétlehelő szellemére szüksége volt a magyar katholicizmusnak és a magyar közéletnek s ezt az isteni Gondviselés küzdelmes időkben a magyar Sion élére állította. És ha ma a magyar nemzet fejlődése egy új epochájának küszöbén vannak, akik tekintetüket csak a jövő felé irányítják s a múltat, melyből minden fejlődés igazi erejét nyeri, megvetéssel félredobják, akkor megint ennek a férfiúnak a szellemére van szükségünk, aki nemzeti történelmünket mintegy érbe tudja vésni, a legklasszikusabb formába egybefoglalni, abban a magasztos pillanatban, midőn a koronás király és a nemzet előtt állva, egy ezerév változatos eseményeinek harmonikus képét megalkotva, mintegy villámszerű megvilágítással mutat be a második ezerév titokzatos homályába és királyra, nemzetre főpapi áldását adva, föllebbentette a fátyolt, mely az új világ misteriumát elfedte.

Átléptük a küszöböt s látjuk, hogy ez a második millénium az eszmék, a világnézetek küzdőtere, ahol szükségünk van megint arra a korról el nem lankadó lelkesedésre és az ifjú szíveket nyugodt munkára ösztönző lelki békére, mely minden időben szellemednek egész lényege volt. Ki vezérünk voltál ifjú korunkban, légy vezérünk ifjaknak, férfiaknak, hogy munkában el nem fáradva dolgozzunk nemzetünk békés haladásán.

Giesswein prelátnak után Bocz Árpád galántai róm. kath. tanító, a nagyszombatvidéki róm. kath. népnevelők egyesületének elnöke, a magyar kath. tanítóság nevében mondotta el a szív őszinte érzelmeiből eredt közvetlen, mesterkéletlen üdvözlését:

Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség! A tisztelet és a nagyrabecsülés, a hódolatig emelkedő rajongó szeretet vezetett ma ide minket is, az ország katholicus tanítóságát, mint hű gyermekeit az őszbe borult bölcs vezérnek, hogy megnyilvánulást nyerhessenek érzelmeink itt is, ezen ünnepélyes alkalommal, midőn főmagasságú atyánkat, az ország biboros főpapját 80-ik évében hálás gyermekei a szeretet minden jelével elhalmozni sietnek.

Eljöttünk az ünneplők seregével és elhoztuk magunkkal legfőbb kincsünket, egyedüli gazdaságunkat: szívünk őszinte, meleg szeretetét, hódoló tiszteletét és fiúi mély ragaszkodását, hogy azt kegyes atyánk lábai elé tegyük.

Nehéz feladat nekem szavakba önteni, s kellő formában egy rövid üdvözlő beszéd keretében főmagasságú kegyes atyánknak följánlani érzelmeink egész összességét, mert úgy érzem — hol telve a szív, ott elnémul az ajk — de viszont úgy vágyik

lelkem, úgy ösztökél a hála, hogy ragadjunk meg minden alkalmat, melyben hacsak egy megvillanása válik lehetségessé a mély tiszteletnek és szeretetnek, mellyel az ország katholicus tanítósága a legbölcsőbb, a legjobb vezérnek, a szerető atyának adósa — hogy határtalan örömmel és lelkesedéssel jöttem ide ennek kifejezést adni, abban a hitben és reményben, hogy szavaimban nem a külső formát tekintik, hanem a tartalmat — a hűséges gyermekek hódoló tiszteletét, igaz szeretetét és fiúi mély ragaszkodását, mert csak ez lehet a mi viszonzásunk azért a megbecsülhetetlen, végtelen jóságért, melyben csak a legutóbbi években is kegyes atyánk közbenjárása és tevékenysége folytán mi katholicus tanítók részesei lettünk.

Ma, az örömnépnep napján, az ország katholicus tanítóságának hálaímaja száll az Egek Urához, hogy áldást könyörögjön a katholicus tanügy legelső és leghivatottabb vezérére.

Legyen áldott azért a nagy szívjóságért, amellyel a katholicus tanítók ügyét mindenkoron felkarolta, azért a bölcsességgel párosult nagy áldozatkészségért, amellyel a katholicus tanügyi intézményeket felvirágoztatta és civilisatorius hivatásuk magaslatára emelte.

Áldja meg a Mindenható Ó Eminenciáját a legteljesebb áldásával s engedje, hogy még igen soká örvendhessünk kegyes atyánk bölcs és jóságos vezérletének.

Ez lesz mindennapi imája és hő fohásza hűséges gyermekeinek, az ország katholicus tanítóságának.

Mihályfi Akos dr., egyetemi tanár, a Tanács tagja, a Pázmány-Egyesület alelnöke, a magyar írók nevében beszélt. Mesteri vonásokkal vázolta az ünneplésben az író, a tudóst és a szónokot:

Tisztelt ünneplő közönség!

Nekem jutott osztályrészül az a megtisztelő és kitüntető feladat, hogy a biboros hercegprimás írói érdemeit méltassam ez ünnepélyen. Nem mintha nekem az írói érdemek megállapításánál és elbírálásánál döntő szavam volna, inkább azon tiszttség folytán, melyet a kath. írók és újságírók Pázmány-Egyesületében elfoglalok, jutottam e megtisztelő megbízáshoz. Amelynek annál könnyebb megfelelnem, minthogy Vaszary Kolos írói érdemeit már elbírálta és méltányolta az erre egyedül illetékes fórum: a közönség, az ország közvéleménye. Keveset írt, de amit megírt, akár ifjúsági iratot, tanácskönyvet, akár beszédet: minden írása kiváló írói tulajdonságait ragyogtatja, műveit a hétköznapi szürkeségéből kiemeli, az elkopás, elfeledés veszélyeitől megmenti.

Az ifjúsági Plutarcn-hal kezdte irodalmi működését, melyben Hunyadi Jánosról, Festetics Györgyről, Szilágyi Erzsébetről írt életrajzai ma is mintaul szolgálhatnak a ifjúsági íróknak. A várnai csatáról írt műve pedig ma is, majdnem 50 év után keresett és kedvelt ifjúsági munka.

1863-ban adta ki világtörténelmét tankönyv gyanánt. Nem akarok saját élményemre hivatkozni, hogy t. i. az egész középiskolai tanulmányaim alatt az ő Világtörténelméből nyertem a legtöbb gondolatot, eszmét, impulzust; hanem hivatkozom egy úgyszólván csalhatatlan kritériumra: ez a tankönyv ma is használatban van, mikor már a Szvorényi, Toldy, Purgstaller, Somhegyi, Vagács s hasonló más tankönyveket már a nevékről is alig ismer a mai nemzedék. A tankönyvirás, vagy mondjuk inkább tankönyvgyártás mai gőzkorszakában a leg-

nagyobb kiválóságnak a jele, ha egy majdnem ötven év előtt megírt tankönyvet még ma sem tudtak a használatból kiszorítani.

De ezeket az írásokat csak említeni akartam. A bíboros hercegprimás írásai között az ő beszédeit illeti a páлма, melyek őt a legjelesebb magyar írók soraiba emelték, a halhatatlanok közé, akiknek írásait mint a gyanánt antológiákba foglalják, hogy amíg magyar nyelven beszélnek, ezekben a remekekben mutassák be a magyar nyelv szépségét, a magyar írók művészetét.

Pazmány Péter, Kármán József, báró Eötvös József prózái, Deák Ferenc, Kossuth Lajos beszédei mellett az irodalomtörténet emlékezni fog mindenkor arról a beszédről is, melyet Vaszary Kolos mondott a magyar nemzet ezredéves ünnepélyén.

Vaszary Kolos a klasszikusok iskolájába járt s írásában a klasszikusok minden szépsége feltalálható túlzásai nélkül.

Arányosság, összhang minden kimértég, merevség és mesterkéltég nélkül jellemzi írásait s e kettőnek természetes folyománya a gondolatoknak és az azokat kifejező írásoknak az a rithmusa, numerusa, amely a legnagyobb íróknak művésze. Stílusa könnyed, átlátszó, mint a tengerszemek vize, de gondolatainak mélysége is a tengerszemek mélységére emlékeztet. Kerül minden cicomát, egyszerű egész a fenségeség, mintha mindig csak Tacitust és a Szentírást olvasta volna.

De írásainak csak a formája klasszikus, a lelke, szelleme nem: ez keresztény és magyar. Mert van lelke az írásnak is és az írás mesterségében az a művész, aki írásába lelket tud lehelni és a legnagyobb művészekhez az tartozik, aki saját egész lelkét lehelni betüibe. Ezt tudja Vaszary megtenni s írásában ezt nagyobbra becsülöm a külalak szépségénél. Írásaiból melegség, élet sugárzik felénk: az ő nagy hívő és hazafias lelke. S ép ezért az ő iratai, főleg beszédei kiválóan alkalmasak arra, hogy hazafiságot és vallásosságot árásszanak az olvasó felkébe.

Tőle tanulhatnának írónk, hogy a hazafiságot és vallásosságot nem a szájban, hanem a szívben kell hordozni s akinek a szívében ez mély gyökeret vert, annak az írásából is kiérzik, anélkül, hogy ezt hangoztatná. A hazafiság és a vallásosság nem szónoklat, nem irázis, hanem melegség, tűz, élet, amely éltet, szívet-lelket átjár, buzdít cselekvésre s ha kell, áldozatra is.

Vaszary Kolos írásából ez a melegség árad felénk, amely ép úgy megragadja és fölmelegíti az olvasót, mint az ezredéves ünnepélyen vagy az első kath. nagygyűlésen elmondott beszédei lángba hozták az egész hallgatóságot.

Mélyen tisztelt közönség! A mai technika már képes megörökíteni a hangot a grammofonban, a Röntgen-sugár segítségével lerajzolja, lefotografálja a szívet, az ember fizikumának belső részeit: de a lelket, annak melegét, tűzét, érzését csak az olyan művészet tudja halhatatlanná tenni, aminő a Vaszary Kolosé is, — amely előtt mindenki tisztelettel, mi katolikus írók hálával és büszkeséggel hajtjuk meg az elismerés zászlaját.

Szölgvény Ferenc, a Ferenc-József nevelő-intézet kormányzója, a középiskolai tanárok képviselőjében klasszikus tömörségű beszédben rajzolta meg az Ünnepelnek, mint ideális pedagógusnak alakját:

Tisztelt ünneplő közönség! Egy régi közmondás szerint olyan a tanár, mint a gyertya, mely ön-

magát emészt, míg másoknak világít. Ámde az az energia, melyet fényben és hőben kifejtett, a gyertya elfogytával nem vész el, hanem átalakulva jótékony hatássá, tovább él, tovább világít és melegít azok értelmében és érzésvilágában, kik a hatást felfogták. A művész, aki az élettelen anyagba az egyetemes hatású szépet lehel, átönti abba lelkének egy darabját, egy eszményét s ebben az eszményben élni és hatni fog maradandóan. Méltán hasonlítom a jó tanár munkásságát a művészéhez. Az erkölcsi érzéssel, tudással és melegen érző szívvel felszerelt tanárnak is joga van a halhatatlansághoz, mert ő is művészt törekszik teremteni, lelkének egy-egy eszményét lehel ő is művébe: az ő alkotása a jellembeli szép lesz. Így él tovább tanítványainak lelkére gyakorolt nemesítő hatásában; így olvad bele szellemi irányításába a kor művelődésébe, a nemzet egész kulturájába; így vonul be egyéniségének névtelen atomjával abba a Pantheonba, melynek közműveltség a neve.

Ahhoz azonban, hogy a tanár a nevelésnek és oktatásnak művésze legyen, a hivatásnak, a rátermettségnek, a lélek és szív jóságának és gazdagságának isteni adománya kell. Midőn a hercegprimással kinevezett Vaszary Kolos Pannonhalman búcsút vett rendtársaitól, a következő szavakat intézte a rend tanártagjaihoz: «Kézetekre lévén bízva a hazai ifjúság egy részének nevelése, oktatása, juttatások azt a keresztény igazság és erény birtokába; szeljétek meg neki a tudományok kenyerét, hogy lelki ereje az igazság táplálékán nagyot növe, a testi erőt a józan ész hatalmának aláhajtani megtanulja. Adjatok neki példát minden jóban, minden erényben, a munka és kötelesség csüggedetlen szeretetében.» E szavakba foglalta össze bíboros hercegprimásunk azt, ami által a tanár a nevelés művésze lehet. Ezek szerint erény, nemes példaadás, szeretet, munka és kötelességtudás tesz ki a jó tanárt és én, ki arra törekszem, hogy megrajzoljam Vaszary K. tanári képét, keresem a harmóniát, mely az ő említett szavai és tanári pályájának eredményei közt van.

Vaszary K. már tanárkodott néhány évig a rend négy osztályú gimnáziumában, midőn 1861-ben az esztergomi főgimnáziumhoz nyert áthelyezést, hol átvette a történet tanítását s az itt töltött nyolc év volt fénykora tanári munkásságának, itt írta meg elterjedt történeti tankönyveit s itt tette le az 1867-ben elrendelt tanári vizsgálatot. Fontos körülmény, hogy 1861-től, nemzeti életünk e rendkívül válságos idejétől kezdett felsőbb osztályokban tanítani, hol érettebb korú, fejlettebb értelmű hallgatók előtt öntötte ki hazafias lelkének nemes tartalmát. A szárnyaszegett nemzeti aspirációk nyomán támadt elkeseredés, a szívós kitartás alkotmányos jogaink mellett akkor vívták utolsó küzdelmeiket a már-már tehetetlenné vált hatalmi törekvésekkel szemben. A szó szabadsága kezdett bontakozni s a tanulók mohó vágyggyal lesték a reményt hirdető ígéket, melyek az ifjúság lelki irányával oly annyira meggyeztek s Vaszary, a szeretett, az örömmel hallgatott, a tanulók előtt eszményi magaslatra helyezett tanár lelkes szóval vezette a nemzeti tradíciók átvételére hivatott új nemzedéket multunk tiszteletére, jogaink tudatára.

Mindnyájunk előtt ismeretes a diákélet lélektana. Minden osztály egy-egy kis társadalom, melynek vannak tekintélyei, népszerűtlen alakjai, eszméi és irányai. E kis társadalom előtt nincs érdekesebb beszéd tárgy, mint a tanár egyénisége, melyet ele-

meire boncolnak, melynek gyengéit kutatják, erőit respektálják; kialakul előttük a jó tanár képe, aki szigorú, de igazságos; hibát nem néz el, de a fedés komorságán átesillogtatja szíve szeretetét; aki leszáll a tanulók értelméhez, hogy őket saját egyéniségének magaslatára emelje. Ilyen tanár volt Vaszary K. Volt az akkori esztergomi tanárkarban több jeles erő, hogy csak Kühn Rajmundot, Gulyás Eleket említem, de az ifjúság osztatlan szeretetének példája Vaszaryé volt, kit nagynak látott a kis diák-sereg-társadalom már a tanári széken is.

E népszerűségnek, e ragaszkodásnak oka abban rejlett, hogy Vaszaryban a tanári egyéniség teljesen harmonikus volt; mint a nemzeti eszmék hirdetője, mindig magyar ruhában járt; mint tanár a tudomány bőséges tárházát mutatta be lendülettel, lekötően érdekes magyarázataiban; maga iránt szigorú, tanítványai iránt elnéző volt; megírta vonzó előadású tankönyveit, hogy a tanulás anyagát a magyarázathoz közelebb hozza, de leckeadáskor szívesen kihagyott mellékes részeket, csak hogy a lényeg ne kockáztassa; minden magyarázatának megvolt egységes célja, melyet ez abundancia cordis nagy gondolatbőséggel, szívhez szóló közvetlenséggel tett világossá. Mert tekintélye nagy volt, a figyelem nem lazult meg órái alatt s hirdetett ígéből nem vészett el semmi. Emelte, vitte, elragadta az ifjú lelket s tanítványai szeretettel emlékeznek rá az esetben is, ha az akkor nyert élvezetért nem a mai primátus kellene áldaniok. Egyéniségében nem volt semmi terrorizmus, fegyelmében mindig meleg szeretet nyilatkozott meg, mely korholta a hibát, de nem séjtette a lelket. A szegénysorsú diákságnak áldozatkész, lelkes támogatója volt s az ő szíves- vagy segélynyújtása oly természetes, szinte művészes volt, hogy soha sem vetett árnyékot arra, aki azt élvezte. Jótékonyágát úgy gyakorolta, mintha kötelességet teljesítene, adósságot törlesztene, jótetteinek a zajtalan természetesség adta meg a legszebb zománcot.

Mások bajának e gyengéd megérzése s a segítség tapintatos volta a mélyen érző nagy szívre vallanak; tudásának mélysége s szerencsés közlésmódja a fegyelmezett akarat értékes kincsei; harmonikus egyénisége a lélek főnséges nyugalmit mutatják; ha ezekhez hozzávesszük a keresztény katolikus erkölcsiség tiszta sugaraiban ragyogó, a jó Isten kegyelméből a mi öröminkre hosszúra nyúló életet, előttünk áll az a minden tiszteletünkre méltó alak, kit ma mint 80 éves biboros-hercegprimásunkat őszinte szívvel fakadó meleg ragaszkodással és tisztelettel ünneplünk.

Az egykori kiváló tanárnak, a Kath. Középiszola Tanáregyesület nagylelkű fővédőjének hozom hódolatunk és halás tiszteletünk koszorúját s kívánom drága életére Isten bőséges áldását!

Erdősi Károly, a Szent-István-Társulat igazgatója s a Tanács tagja, az egyesületek üdvözlését tolmácsolta. Szónok hosszú éveket töltött el a kath. egyesületi élet terén s így mind elméleti, mind gyakorlati gazdag ismeretekkel bírván, tökéletes szakszerűséggel és tájékozottsággal ismertette az ünnepektől működésének és egyéniségének az egyesületi életre gyakorolt hatását.

Mélyen tisztelt ünnepi közönség! Biboros főpásztorunk primásságának kezdő éveit összeesnek avval a nagy hajnallal, ami a XIX. század kilencvenes éveiben felébresztette az eddig csak szendergő magyar katolikus tevékenységet. Ez az újjáébredés tudományban, sajtóban, kulturális törekvésekben

egyaránt új horizontokat tárt elénk, de talán a legszebbek s mindenestre legszembetűnőbbek egyike volt az az új virradat, amit az egyesületi élet terén éltünk meg.

Ennek az új társadalmi tevékenységnek voltak harcosai, voltak és vannak páratlan tevékenységű vezérei és közkatonái, már-már van egy fegyelmezett, ha kell védelemre, ha kell, támadásra készen álló hadserege, de hogy idáig jutott, abban nagy érdeme van a mi áldott szívű, államférfiúi bölcseségű s jó példával előljáró hercegprimásunknak.

Ahhoz ugyanis, hogy a keresztényi érdekek a szociális társulás terén érvényesüljenek s főképp érvényesüljenek akkor, mikor még kezdők, gyöngék és bátortalanok, szükséges úgy a vezetők, mint a vezetettek harmonikus, szolidaris együttműködése. Nem terjeszkedhetem ki arra, hogy mit értek a vezetettek szolidaritása alatt, csak azt akarom jelezni, mit várhatunk és mit kell várnunk a vezetők, a hatalmasok segítségétől. Szerintem: itt első, amit várunk, a hatalom *támogatása*, mely lábra segíti a járnai tanulót; másik a hatalom kormányzói előrelátása, mely az új utakat nem zárja el, de szabad teret nyit az *új irányok érvényesülésének* s végül harmadszor a hatalom *jó példája*, mely maga is lelkesít, gyújt és utánzásra ösztönöz.

És a mi sarjadzó egyesületi tevékenységeink hajnalán épen úgy, mint később delelő napján, mind e három tényező megtestesüléseként ott látom én a mi biboros főpásztorunkat.

Kitárt szívével és mindig adni kész kitárt kezével ott van egyesületeink bölcsőjénél, s ott van azok küzdelmes előretörtetésénél. Amint a régi, harcos időkben seregeket fegyvereztek fel az ország főpapjai, úgy árasztja ez életadó kéz egy főpapi jövedelem dús forrásait az egyesületi élet hajtásaira. A kardot, a vértet, a paripákat és hadifelszereléseket az egyesületi házak, könyvtárak, körök és társulások váltották fel; a hadviselési terheket pedig az egyesületek építésének, felszerelésének és fenntartásának ezernyi gondjai. És mind e gondok elosztásánál ott van a mi hercegprimásunk s áldozatait gazdagon kárpótolja az a tudat, hogy itt is új hadseregeket nevelnek, de azok nem tatáron és törökön, hanem embernél sokkal veszedelmesebb ellenségeken, pusztító, romboló világnézeteken akarunk győzedelmeskedni!

E segítő, támogató hatalom mellett emelt, lelkesített és szárnyat adott nekünk, egyesületi vezetőknek a hercegprimásnak az az államférfiúi éleslátása is, amivel az egyesületi élet merőben új perspektíváit is teljesen rendelkezésünkre bocsátotta. Mikor a szociális tevékenység közel húsz év előtt kis mustármag volt s nem tudtuk, életadó fává vagy mérges bozóttá nővi-e ki magát, ő — a nagy XIII. Leo után indulva — új katonáit bizó lélekkel bocsátotta ki erre a terra inkognitára. Hagyta, hadd dolgozzanak, hadd érvényesüljenek, hadd acélozódjanak az új élet küzdelmeiben; nem tiltotta, nem korlátozta őket s ezáltal magának a lelkipásztori tevékenységnek is olyan új útjait nyitotta meg, ami most már bőségesen gazdag aratást ígér!

És mi, kik ifjúi lélekkel dolgoztunk az egyesületi élet terén, mind eme nagy anyagi és erkölcsi értékek mellett mindig számíthatunk a mi hercegprimásunk jó példájának fölemelő hatására is. Gyöngye fizikuma, törekeny szervezete megakadályozta ugyan abban, hogy mindenütt ott lehessen, ahová szíve vonta, de azért mégis nagy volt az

ő jó példájának hatása, nagy volt, mert épen az ő bánásmódja, ahogyan velünk, vezetőikkel bánt, tanított meg bennünket az alattvalókkal, a néppel, a szegényekkel, a munkásokkal való bánásmód igazi hangjaira. Aki ennek a titkát el akarta lesni, nem járhatott volna jobb iskolába, mint a mi hercegprimásunkhoz, a magyar történelem — hogy úgy mondjam — legdemokratább hercegprimásához! Az ő nyájas szava, az ő szelíd mosolya, az ő jószágos közvetlensége át tudja hidalni a legnagyobb ellentéteket és társadalmi differenciálódásokat s ez olyan példa, amiért mi, az egyesületi élet vezetői a leghálásabbak lehetünk.

Valóban, nekünk győznünk kell, bennünket kell, hogy megértsenek egyesületeinkben, ha a mi hercegprimásunk szeretetével forgolódnak tagjaink között, ha az ő mosolyát lessük el, ha az ő közvetlenségével vagyunk közöttük, egyszóval, ha az ő jó példája hat át bennünket!

Köszöntöm tehát a mai ünnepi alkalommal, köszöntöm lelkem egész hevével a mi bíboros főpásztorunkat, egyesületeink támogató, irányító, példaadó édesatyját!

Ovenden Möríc, Hidy László, Herritz Jenő és Fetter Kornél a méltató és ünnepi beszédek elhangzása után *Beethoven* IV. vonósnégyesét (op. 18.) adták elő. A művészi és átértett produkció ismét a legteljesebb elismerést aratta.

Beethoven zenéjének főnséges akkordjai után *Ember Károly* lovag, a Tanács világi elnöke a következő záróbeszédben jellemezte a kultúra munkásainak e lélekemelő ünnepét:

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

A nagy férfiak egyéniségének jellemrajzai cselekvéseikben oly közkinccseket képeznek, amiket az emberiség nagy rétegei sajátjuknak tartanak, mert azok hatásai főlegelőleg, irányítólag folynak be intézmények, egyesek és sokadalmak szellemére; innen van, hogy a Gondviselés által kiválasztott állásokba helyezett nagy férfiak élete nyitott könyv, melyből olvasni szabad, sőt kell, mert az így nyert meggyőződés forrása a személy iránt megnyilatkozó tiszteletnek és tekintélynek.

A jelen, elragadóan szép lefolyású ünnepélyen hazánk bíboros Hercegprimásának nemes életéből tartottak a mélyen tisztelt illusztris férfiak megkapóan szép, igazságos jellemzéseket. Nem voltak ezek mesterkélt életrajzi képek *Vaszary Kólos* hercegprimás életéből, hanem szigorú történetírók által történelmi bizonyossággal megállapított hű képek, amik hivatják arra, hogy hirdessék e haza határai között, hogy az agg bíboros főpásztor, ki Magyarország hercegprimási székében ül, oly tanára volt az ifjúságnak, akit tanítványai őszülő fejjel ma is hálás szeretettel tisztelnek, akit ma is azért ünnepelek, mert eszménye volt a kötelességtudó, az igazságos, a keresztény erényekkel ékeskedő tanárnak, tudósnak, főpápnak. Országos tekintélyek és tudósok, hű néptanítók, az ország legelső keresztény kulturintézményeinek vezetőivel közös egyetértésben, benső megilletődéssel ünnepeletem a kath. tanférfiak a Hercegprimásban azt a Krisztus szíve szerinti szolgáját az Úrnak, aki előpéldája a főpásztori erényeknek, szeretetnek és nagylelkűségnek. Vigyük magunkkal, mélyen tisztelt közönség, e nagy férfiú jellemének feltárt kincseit és hasznosítsuk azokat saját életünk minden mozzanatában.

Esefelemelő ünnepségből terjesszük hódoló üdvözlésünket ő főmagassága elé a következő feliratban:

Főmagasságú Bibornok, Hercegprimás Úr!

A magyarországi katolikus tanítók Országos Bizottsága és annak Tanügyi Tanácsa a hazai katolikus tanférfiak nevében hódoló tisztelettel üdvözlő Főmagasságodat születésének évfordulóján. Fogadja Főmagasságod ezen mély tiszteletből jövő megemlékezésünket annak az osztatlanul érzett szeretetnek és ragaszkodásnak bizonyosságául, mellyel Krisztusnak, a legnagyobb tanítónak szellemében működő nevelők az egyház bíboros főpapja, édes hazánk bíboros hercegérseke iránt viseltetnek.

Buzgó imáinkban kérjük Istent, adja bőséges áldását Eminenciád drága életére, melyből mindig fény és dicsőség áradjon egyházunkra és hazánkra!

Hódoló mély tisztelettel

Eminenciádnak alázatos szolgálói

Budapest, 1911 február 16.

Zichy Gyula gróf,

pécsi püspök, védnök-elnök.

Dr. Szentgyörgyi Jordán Károly, *Ember Károly* lovag,
apát, egyházi elnök. világi elnök.

Dreiszigler Ferenc,
titkár.

Wohlmuth Ernő,
titkár.

Hackl N. Lajos karnagy művészi vezetésével a Szent Imre-kollégium énekkara által elzengett *Himnusz* adott méltó befejezést a vallásos és hazafias kultur-ünnepnek.

TÁJÉKOZTATÓ.

Bírságpénz. A bírságpénz napi munkával le nem róható. — **Beiratási pénz.** (H. F.) Miután a tanítónak díjlevélileg biztosított beiratási díját a tandíjkárpótlás fejében megadott államsegély összegébe nem tudták be, az elintézés ellen fellebbezéssel élhetnek. A szükséges kimutatásokat csatolják a fellebbezéshez. — **Legeltetési jog.** (B. F.) A legeltetési jognak képzőpénzben való megváltását egyoldalúan nem követelheti. Adja a jogot bérbé; erre joga van, ha egyébként mint nőtlen tanító e jövedelmét nem értékesítheti. — **Tanszerkiállítás.** (F. Gy.) A kath. tanítók IV. országos nagygyűlésével kapcsolatban tervbe van véve a kiállítás, de e tekintetben még nem történt végleges döntés. A felhívást lapunk közölni fogja.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI.

G. F. Az oly szabály, amely a hitközségi és iskola-széki tagokra is fennáll. — **T. A.** 1. Kérjenek támogatást az országos kath. magyar iskolaegyesülettől. A kérvény az egyházi főtanfelügyelőség úján Mélt. Giesswein Sándor prelátus elnök úrhoz intézendő. 2. Vessék ki az iskola fűtésére szükséges összeget hitközségi iskolaadóban. — **H. Gy.** A helyi viszonyokat csak a helyi hatóságok változtathatják meg. Közöttük népszerűsítse az eszmét. — **N. Gy.** Elvünk az, hogy a tanító testi fenytést ne alkalmazzon. Az öntudatosan fegyelmező nevelő a szeretet erejével több sikert érhet el, mint a lealázó botbüntetéssel. **Szentistvánkut.** A közigazgatási bíróság egy adott esetben úgy döntött, hogy a tanító nyugdíjhátraléka az özvegyi segélyből le nem vonható; tehát az özvegyi járulékból seni. — **R. F.** Magunk is tájékozódni fogunk és az eredményről értesítést adunk. — **B. B.** Levélben feleltünk. — **B.** A kért intézet címe: Magyar Tanítók Országos Takarékos és Hitelszövetkezete Budapest, József körút 8. Kérjen onnan tájékozódást. — **Többeknek.** A tandíjmegváltás címen kérelmezett államsegély kérvények elintézés alatt állanak. — **Z. A.** Gratulálunk. — **R. G. Spatok.** A kántortanító földjáraadósága után községi pótdátot nem fizet. Ezt már többször részletes idézetekkel is kimutattuk.

PÁLYÁZATI HIRDETÉSEK

A nmélt. püspöki kar határozata **kötelezőnek** nyilvánította a katolikus népoktatási intézetek pályázatainak a «Népnevelő»-ben való közzétételét.

KIADÓHIVATAL:
Szent-István Társulat Budapest.
A KIADÓHIVATAL FŐNÖKE:
LOVÁSZY DEZSŐ.

Pályázati hirdetések minden egyes szávanak egyszeri közlése 6 fillér. Csakis azon pályázatok közöltnének, melyeknek díja **előre** lefizettetett.

A lapot kérjük gondosan megőrizni. Reklamációkat csakis 8 napon belül veszünk figyelembe. Későbbi pótlásokat példányonként 30 fillér beküldése ellenében teljesítünk.

Esztergomi érseki megye.

A **Nyitra-Hrádeki** kántortanítói állásra pályázatot hirdetünk. Lakása 3 padlós szoba, zárt konyha, kamra, 2 istálló. Javadalmazása: készpénzben, szántó föld, legelő, erdő, párbérgabona, stólában 1000 kor. az államsegéllyel. A földek kataszteri jóvedelme, a termények, a stóla a legkisebb értékben vannak a díjlevélben felvéve. Tanítónők is pályázhatnak. A folyamodványok a róm. kath. iskolaszékre címezve *Fehérváry Kálmán* esperes Hrádek u. p. Kocsócz küldendők. 192 1—2

A **nógrádszakali** róm. kath. iskolaszék a megüresedett második tanítói állásra pályázatot hirdet. Javadalmazása: 900 kor. államsegéllyel, s ha a felfolyamodás alatt levő tandíjpótlékot megkapjuk még 100 korona, és 20 korona kertpótlék. Továbbá egy szoba, konyha és kamrából álló lakás. A kérvényeket *február 25-ig* kell az iskolaszéknek be nyújtani. 193 1—1

Felsőattraki (Nyitra megye) róm. kath. kántortanítói állásra újból pályázatot hirdetnek. Javadalmazása: mint tanító hitközségtől 140 kor., államsegély 368 kor., tandíjváltásból 100 kor., felebbezés alatt van 560 kor. Kántortanítói szántóföldből tiszta jóvedelem szerint 56 kor. Consipatio 15 p. m. rozs, alapítványok 38 kor., ostyasütésért 24 kor., stóla 80 kor. Tanítónő is pályázhat, de megválasztása esetén a kántori teendők ellátásáról ő köteles gondoskodni. Pályázati határidő *március hó 13.* A folyamodványok a róm. kath. iskolaszékre címezendők. 201 1—1

Egri érseki megye.

Tiszadai plébános tanítót keres **tiszadói** tanyai magániskolához. Fizetés: cséplés ellenőrzéséért 120 kor. Tanításért, 280 kor., 100 liter buza, 1200 liter rozs, 400 liter árpa, 100 liter bab, 28 kiló só, 1200 kiló takarmány, 6 szekér rözse, 2400 ööl tengeriföld 2 tehén és 2 öreg sertéslegelő. 202 1—1

Csokva-Ományi róm. kath. kántortanítóságra *március 9-ére* pályázatot hirdetnek. Jóvedelme párbérben 240 véka rozs és 90 kor. tűzifára, 150 kor. Egerből, 84 kor. községtől 76 kor., államsegély 236 kor., szabályozott stóla, kétszobás lakás, 9 hold prima szántó föld és rét. Az iskolát a tankötelesek fűtik. A megválasztott köteles az egyházhatóságitag megerősített díjlevél és jegyzőkönyv rendelkezéseihez alkalmazkodni. Felszerelt kérvények *Makra Péter* plébános címére küldendők, posta és vasutállomás Sáta (Borsod m.). 212 1—1

Ózdon (Borsod m.) tanítóállás hirdetnek. Javadalma 100 kor. hitközségtől, 900 kor. államsegéllyel, júliustól teljes lakás, addig egy szoba. Kötelme rábizott osztályt ismétlő (iparostanonc) iskolát vezetni, szükség esetén kantoriakat végezni, huzamos helyettesítéskor 1/2 temetési díj. Határidő *március 3.* Róm. kath. iskolaszék. 210 1—1

Nagyvárad latin szert. egyházmegye.

A **derecskei** (Bihar vármegye) róm. kath. kántortanítói állásra pályázatot hirdetnek. Pályázati határidő

február 28. Pályázók pályázati kérvényüket, keresztlevél, esetleg házassági anyakönyvi kivonat oklevél és működési bizonyítvánnyal fölszerelten, postán vagy személyesen a fenti határidő reggeli 9 órájáig a plébániai hivatalnál adják be: személyes megjelenés kívánatos. Személyesen megjelenők egyházi ének és orgonálásból próbát fognak tenni. Megválasztott állását lehető rövid idő alatt elfoglalni tartozik. Fizetése: 1. Természetbeni lakás, 2 szoba, konyha, kamra, pince és egy istálló, kevés kert a ház előtt. 2. Az iskola pénztárából évi 200 kor., évnegyedi részletekben előre. 3. A kegyúri teherváltás pénztárából 302 kor., szintén évnegyedi részletekben előre. 4. 14 kat. hold s 825 ööl szántó föld egy tagban, jelenlegi évi haszonbérlete 600 kor., még 4 évre. 5. 1019 ööl vete-mény, szőlőföld, kevés felújított szőlővel átlagos évi haszonértéke 50 kor. 6. Szent mise alapítványok után 14 kor. 7. Törvényesen megállapított circa 50 kor. stóla s a törvényes korpótlék, jelenleg a kegyúri teherváltás pénztárából. *Sárkány József* plébános. 196 1—1

Pécsi egyházmegye.

A **mecsekrákos** kántortanítóságra *február hó 25-ig* pályázatot hirdetnek. Jóvedelme 970 kor. készpénz, 2 ol keményfa, lakás és szép belsőség. Abaliget, (Baranya m.) *Kopári Gyula* elnök. 199 1—1

Sásdi (Baranya m.) plébániához tartozó **Meződ** fiókközségben megüresedett kántortanítói állomásra pályázatot hirdetnek. Javadalma: megfelelő lakás, házikert 7 kat. hold szántó föld, 4 méteről hasábla, párbérből mintegy 30 mérő buza, 15 mérő tengeri, készpénz, különféle címen 142 korona, legeltetési jog 5 mmáza elő, 5 mmáza utószéna, temetői használata, 225 korona államsegély. A földek trágyázásáról az iskola fenntartó gondoskodik díjlevél szerint. Tannyelv magyar, de a német nyelv tudása is szükséges, mert temetéseknél a német nyelv is használatos. Kötelessége a köznapi s ismétlő tanköteleseket oktatni, vásár- és ünnepnapon helyben litániát tartani s a helyi kántori teendőket elvégezni. Kérvények *február 28-ig* be nyújtandók. *Szücs József* iskolaszéki elnök. 107 1—1

Rozsnyói püspöki megye.

A megüresedett **darabosi** (Gömör m.) tanítói állásra pályázatot hirdetnek. Javadalma: 710 régi és 223.80 kor. tandíjpótló államsegély 1000 kor.-ig díjlevél szerint. Tótul is tudó tanítónok előnyben részesülnek, mert a lakás egyelőre csak egy szoba és konyha. Pályázatok *Cservenka János* plébános nevére Forgácsfalvára címezendők. Határidő *március 1.* 104 1—1

Szatmári egyházmegye.

A «Népnevelő» 2. számában a **láposbányai** kántortanítói állásra meghirdetett pályázat határideje *február végéig* meghosszabbították. *Iskolaszék.* 195 1—1

Székesfehérvári egyházmegye.

Kislángi róm. kath. iskolaszék egy tanítói állásra pályázatot hirdet. Javadalma: hitközségtől 860 kor., állam-

segély 140 kor., kertilletmény 20 kor., 1 butorozott szoba. Kötelessége díjlevelben. Határidő *február 24.* Pályázatok iskolaszéki elnökhöz Kislang (Fejér m.) küldendők. *Kasó Lajos* iskolaszéki jegyző. 194 1—1

A **váli-i** (Fejér m.) róm. kath. kántortanítói állásra *március 5.* lejáratlalt pályázat hirdettek ezen állás javadalmá: 3 szobás lakás melléképületekkel. Kézpénz a hitközségtől 124 kor., 10 ööl szántóföld és rét, melynek adóját a megválasztott fizeti. Földmunkaváltság 100 kor., 30 p. mérő kétszeres. Ismétlősök tanításáért 60 kor., 22 m³ tűzifa és stóla mintegy 200 kor. Kötelessége az iskolaszék által kijelölt osztályok vezetése, és összes kántori teendők végzése, valamint a párbér és hitközségi adók listájának évenkénti elkészítése. Az állás I. év szeptember 1. lesz elfoglalandó s a megválasztott javadalmazását is azon időponttól kapja. Választás március 14-én d. e. 9. órakor tartatik, melyre pályázók személyesen tartoznak megjelenni az ének és orgonálásban való jártasságuk bemutatása céljából. Kérvények *Chay Antal* pléb. címére küldendők. 211 1—1

Szepesi püspöki megye.

A **ka ácsi** (Szepes m.) róm. kath. kántortanítói állásra *március hó 21-ére* pályázat hirdettek. Jövedelme: a községtől 600 korona kézpénzben, 86 kor. kert, rét, legelő hasznélvezetben, 314 korona államsegély, 6 ööl puhafa a tanító és 6 ööl puhafa a tanterem fűtésére. *Az iskolaszék.* 203 1—1

Szombathelyi egyházmegye.

A **németsencsi** róm. kath. iskolaszék pályázatot hirdet osztálytanítói állásra *február hó 20-ára* Javadalom: államsegéllyel 1000 korona és egy szoba. Kötelessége az I—II. osztályokat tanítani és a kántoriakban szükség esetén díjtalanul segédkezni. A kérvények főtiszt. *Füzy István* plébánoshoz küldendők. Csak férfitanító pályázhat. Választás február hó 20-án. 197 1—1

A **millei-i** kántortanítói állásra pályázat nyitattik. Javadalmazás: Tanítói: két szobából álló lakás, konyha, kamara, gazdasági épületek, kert. Ingatlan 3½ kat. hold, rét, szántó jövedelme 80 kor. Tandijkárpótlás 340 kor. Kézpénz 690 kor. félévi részletekben. Kántori: stóla 50 kor. Összeg 1160 kor. díjlevel szerint. Harangozásról való gondoskodásért külön 50 kor. Teljes illetmény 1210 kor. Pályázati határidő *március 1.* Választás 2-án. Személyesen megjelenők előnyben részesülnek. Millei, Zala megye, posta Nagylengyel, vasut Zalaegerszeg, *Gráczér János* esp. plébános. 200 1—1

Váci egyházmegye.

Kiskunfélegyháza róm. kath. kántorságban jártas jóhangú segédet keresek. Fizetése: 1000 korona. Lakás, fűtés, világítással. Pályázatnál lehetőleg személyes megjelenést kerek. *Bartha Lajos* főkantor. 205 1—1

Veszprémi egyházmegye.

Balatonmagyaródi róm. kath. iskolához osztálytanítói állásra pályázat hirdettek. Fizetése 1000 kor., lakás, fűtés, tisztogatás. Pályázati határidő *február 23-ika.* Nők pályázhatnak. Folyamodványok a kiskomáromi plébániára küldendők. *Méhes Kálmán* plébános. 206 1—1

A **bakonyszombathelyi** tanítói állás lemondás folytán megüresedven, arra ezennel pályázat hirdettek. Jövedelme: 605 korona a hitközségtől és 392 korona államsegély. Lakás, mely a nyár folyamán újjá lesz építve, egy nagyobb és kisebb kert. Kötelessége: a mindennapi és ismétlő iskolások oktatása és azoknak vasár- és ünnepnapokon a templomba való felvezetése. Az állásra tanítónk is pályázhatnak. A választás *február 27-én* lesz megtartva. A kérvények február 25-éig a magyarszombat-

helyi plébániára címezve beküldendők. Előnyt nyerne azok, kik a pályázatra személyesen megjelennek. A megválasztandónak kötelessége a veszprémi «Gondviselés» alapba belépni. *Bognár Ernő*, esperes-plébános. 208 1—1

A **nagyszakácsi-i** (Somogy megye) kath. népiskolához a II. osztálytanítói állásra pályázat hirdettek *márc. 1-re.* Javadalma: egy butorozott szoba fűtéssel, tisztogatással. 400 kor. a hitközségtől, 600 kor. államsegélyből. Kötelességei: egy tanterem vezetése, szükség esetén a kántori teendőkben való segédkezés, esetleg helyettesítés, az egyházmegyei «Gondviselés» segélyalap tagjának belépni. Kérvények február 26-ig főtiszt. *Vizi István* úrhoz küldendők. 198 1—1

A **borzavári** róm. kath. népiskolánál az osztálytanítói (esetleg tanítónői) állásra pályázat hirdettek *márc. 1-re.* Pályázati feltételek e lap január 29-diki számában olvashatók. Kérvények február 25-ig az iskolaszékhez intézendők. *Vass Krizosztom*, iskolaszéki elnök. 209 1—1

Sürgösen keresek helyettesít júnios elejéig. Lehet oklevél nélküli vagy tanítójelölt is, csak orgonálni tudjon meglehetősen. Fizetes: lakás, mosás, élelmezés, kézpénz meg egyeztetés szerint. Sürgős megkeresések *Fischl Ferenc* kántortanító Németszentgrótra (Vas megye) intézendők. 181 2—2

STAMPAY ének és imakönyve

bővíve és félévazonban 30 fill.
Vásonban 50 fill.
Tízre egy ingyen, kotta is egyszer ingyen!
Köbölkuton, (Esztergom megye) 157 3—10

MÁRIA SEGÝ VECÜNK 1. rész, 50 remek szép Mária-ének díszes orgona kísérettel
4 kor., II. rész (szintén 50 ének) 3 kor. Együtt a két füzet 6 kor. 48 csinos és hatalmas előjáték 2 korona 40 fillér. 147 3—5
ZÁMBÓ KÁROLY róm. katolikus kántor **SZEGED.**

MÁRCIUS 15 megünneplésére rendkívül alkalmas, könnyen előadható, iskolai és ifjúsági egyfelvonásos színjátékok. 1. **Március 15.** 2. **A szabadság ünnepe.** 3. **Az öreg honvéd.** A három füzet postai szállítással 2 korona. Egy füzet 90 fillér. Küldi: **Pásztor József** Budapest, I. ker., Fehérvári-út 35., III. emelet 4. szám. 1446 3—5

Most jelent meg! ★ Most jelent meg!

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ KISÉRETÉBEN.

A MÚVELT KÖZÖNSÉG RÉSZÉRE
IRTA: **SZTÁRAY IRMA GRÓFNÓ.**

a felséges asszony volt udvarhölgye.

Ára fűzve 5 korona.
Diszkiadás pergament borítékban 6 korona.

Megrendelhető a kiadó
Szent-István-Társulatnál.

Különleges szőlőfajok, ismert szőlőfajok

Gyöngyös-sima szőlőoltvány, sima szőlővessző, gyökeres szőlőoltvány, gyökeres szőlővessző, sima és gyökeres amerikai vesszők ::

SZÉKELY I. JÓZSEF

□□ GYÖNGYÖS, SZENT URBÁN-TEMPLOM. □□

141 3-10

ORGONAÉPÍTÉSI MŰINTÉZET

RIEGER OTTÓ

hazánk legnagyobb orgonájának (a király orgonájának a koronázási templomban) alkotója, villamos gépekkel berendezett cs. és királyi udvari orgonagyára

Budapest, VII., Garay-utca 48.

Cs. és királyi udvari szállító.

A párisi, bécsi, stb kiállításokon kitüntetve. Kedvező fizetési

feltételek mellett pneumatikai nemeshangu orgonákat szállít

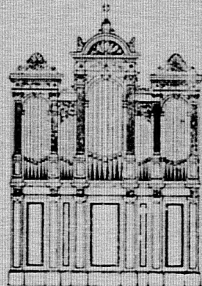
Mindenemű orgonajavításokat és hangolásokat lelkiismeretes

és pontosan végeztetve

□□ pontossággal teljesít. □□

Tervezeteket és mintarajzokat kívánatra díjmentesen küld.

64 2-52

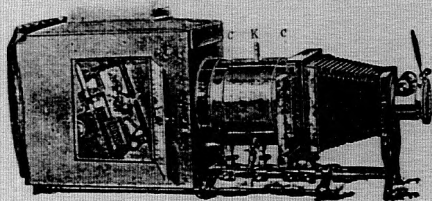

MARX és MÉREI

tudományos műszerek gyára

VI., BULCSÚ-UTCA 7. :: TELEFON 21-06.

Dejtőgépek, diapositívek, fizikai és egyéb tanítási eszközök.

Felekezeti iskolák teljes felszerelése az új tantervszerint.

Árjegyzékek díjtalanul küldetnek. 404-26

Szőlővessző, szőlőoltvány eladó

a legjobb minőségben, legolcsóbban. Gyökeres szőlőoltvány, gyökeres szőlővessző, sima szőlőoltvány, sima szőlővessző, a legjobb csemege- és borfajokban és gyökeres és sima Riparia Portalis.

Szőlőoltványtelep részv.-társ., GYÖNGYÖS. FINOM HEGYI BOROK.

Lelekiismeretes kiszolgálás. ♦ Árjegyzék ingyen.

163 2-10

A Szent-István-Társulat kiadásában Budapesten
(VIII. kerület, Szentkirályi-utca 28.) megjelent:

NYILVÁNTARTÁSI KÖNYV

a tanítók összes járandóságairól, iskolafentartók számára.

A 1907. évi XXVII. t. c. 10. §-a értelmében összeállította: **BAZSANT JÁNOS**,
galgamácsai főtanító. — Ára fűzve **40 fillér**.

Az I-ső rész tartalmazza a tanítói díjlevél szerinti járandóságokat: 1. készpénzben, 2. ingatlanokban, 3. terményekben, 4. egyéb évi jövedelem, részletesen föltüntetve az egyes jövedelmeket, mellette a jövedelem összegének kivetésére szolgáló rubrikával.

A II-dik rész rubrikázott párbérekönyv, mely a hitközségi tagok nevei, az azok részéről való járandóság, valamint a járandóság lerovására szolgáló vonalozott lapokból, fejcímekkel, áll. Ezen párbérekönyv — mely a plébánosok használatára is alkalmas — 600 hitközségi tag bevezetésére és nyilvántartására szolgál. Külön bekötve is kapható, ára **1 korona 10 fillér**.

Továbbá megjelent: Magyar **Officium parvum**. Kis zsolozsma a bold. Szűz tiszteletére. Szép vászonkötésben piros metszéssel **80 fillér**, szebb kötésben aranymetszéssel **2 korona**.

Első magyar vill. erőre berend. hangszergyár.

Stowasser János

császári és kir. udvari szállító,

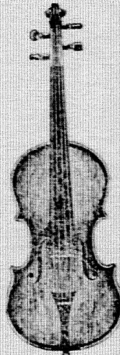
a m. kir. operaházi tagok, budapesti színházak, zeneakadémia, zenedék, az összes fővárosi iskolák stb. szállítója, a hangfokozó gerenda és a javított Rákóczi-tárogató feltalálója.

Budapest, II., Lánchid-u. 5. sz.
Gyár: II., Öntőház-utca 3. sz.

Magyarország legnagyobb vonós
és fuvós hangszergyára.

Állítja mindenemű saját gyárában készült hangszereit, úgyszintén húzókat és hangszár-alkatrészeket hegedűk vonóval 8 koronától.

Hangfokozó-gerenda, mely által bármely hegedű, gondosna, beállítás után sokkal jobb, erősebb hangot nyer (díjazás sikeres).
283-11.

Tárogatók 70 koronától.

Harmoniumok 90 koronától.

Pedál-harmoniumok legolcsóbb gyári árában.

Tanerőknek kedvezmény!

Javítások a legművészebb kivitelben. — Árjegyzék kívánatra ingyen bérmentve.

Elismert elsőrangú műremek csak a Zimmermann-féle harmoniumok!

Az előkelő valódi Zimmermann-féle

HARMONIUMOK

legelőnyösebben beszerezhetők közvetlenül a monarchia vezér-képviselőitől:

HÖRL NÁNDOR
Pozsony, Ferenciek-tere 4.

Főtiszt. papság és tanároknak kényelmes részletfizetés.

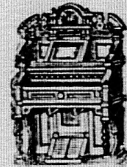
Harmonium-katalogus ingyen!
Üzletek: Lipse, Szent-Pétervár, Moszkva, Riga és London.

Orgona-harmoniumokat mindkét rendszer szerint legolcsóbban szállít

PAJKR REZSŐ ÉS TSA

Budapest, X., Delej-utca 25/B (Tisztviselőtelep).

Pedálos harmoniumok mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos orgona-mérettel templomok, szemináriumok részére és mint gyako. orgonák.

Bérmentes szállítás az utolsó vasuti állomásig.

Tanerőknek s lelkészeknek különös szálkengedmény. Árjegyzék ingyen bérmentve. Részletfizetés engedélyezve.
93

RIGLER JÓZSEF EDE

□ PAPIRNEMÜGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG □

BUDAPEST
VI, RÓZSA-UTCA 55.

Chromolitografiai műintézet és könyvnyomda készit: részvényeket, csekk, pénztárjegyeket, takarékpénztári betétkönyvecskéket, plakátokat művészi kivitelben. □

Vonalzó-intézet és üzleti könyvek gyárában kitünő anyagból laposan nyiló üzleti könyvek, másoló- és jegyzet-könyvek. □

Iskolai felszerelések, u. m.: irkák, gyakorlatok, rajzfüzetek, rajztömbök, vázla-könyvek stb. készülnek.

Levélboríték- és levélpapír-osztályban állandóan diszes levélpapír- és boríték-különlegességek csinos dobozokban, eljegyzési és névjegykártyák készülnek.

„Adria“-százlemez, fényképészeti kartonok és felszerelések. □

Gizella-Telepi fanemügyár modern iroda-berendezések, iskolai és mérnöki rajz- és írószerek lerakata.